

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 800 fr. per jaar

Postchekrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie: Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, Antwerpen

PROCESHANDELINGEN VAN EN TEGEN VENNOOTSCHAPPEN VOLGENS HET NIEUW GERECHTELIJK WETBOEK

door Prof. Jan RONSE en Prof. Marcel STORME

1. De rechtspraktijk wordt bij de toepassing van het Gerechtelijk Wetboek bestendig geconfronteerd met tal van problemen. Eén ervan betreft de proceshandelingen van vennootschappen. Wie inspiratie wil zoeken in de voorbereidende werken zal daarin omzeggens niets vinden omtrent deze materie.

Voor de vragen die daarbij ontstaan werd de hiernavolgende oplossing gezocht in het gerechtelijk recht en het vennootschapsrecht in hun onderlinge samenhang.

§ 1. - Rechtsingang.

2. De handelsvennootschap is als rechtspersoon bekwaam om als eiser of verweerder in rechte op te treden. De wijze waarop dit geschiedt is, met ingang van 1 januari 1969, nieuw geregeld door het Gerechtelijk Wetboek. Vroegere rechtspraak kan dan ook slechts met grote omzichtigheid worden ingeroepen.

Krachtens art. 703, eerste lid, Ger. W. treden de rechtspersonen in rechte op door tussenkomst van hun bevoegde organen. Dit is niets anders dan de herhaling van de regel die in art. 13 Venn. W. voor rechtshandelingen in het algemeen is geformuleerd.

Blijkens het tweede lid moeten de *dagvaarding* en de *andere akten van rechtspleging* uitgaande van een rechtspersoon van diens identiteit doen blijken door opgaaf van zijn naam, zijn rechtskarakter of rechtsvorm (N.V., P.V. B.A., V.Z.W., enz.) en van de maatschappelijke zetel. Deze regel wordt uitdrukkelijk herhaald voor de conclusies (art. 744 Ger. W.).

De procesakte moet dus geen vermelding meer behelzen van de identiteit van de fysische personen die het orgaan van vertegenwoordiging zijn of samenstellen.

Hiermede is dank zij art. 703 Ger. W. met één slag de vroeger gevestigde rechtspraak weggevaagd die als een substantieel element van de procesakte van de vennootschap de vermelding vereiste van de identiteit van de fysische personen die het vertegenwoordigingsorgaan van de vennootschap waren of samenstelden, bij ontbreken waarvan de akte niet wettelijk door de vennootschap was

verricht (Betreffende het vroegere recht, zie Ronse, J., *Overzicht van rechtspraak* (1961-63), T.P.R., 1964, blz. 82 e.v.; - Ronse, J., *Overzicht* (1964-67), T.P.R., 1967, blz. 655).

De verplichte vermelding van de identiteit van de fysische personen die het vertegenwoordigingsorgaan samenstellen was in de praktijk zeer hinderlijk gebleken. Zij werd terecht afgeschaft door het nieuwe Gerechtelijk Wetboek.

De tegenpartij kan echter blijkens art. 703, derde en vierde lid, Ger. W. *mededeling eisen* van de identiteit van de natuurlijke personen die de organen zijn van de vennootschap of haar collegiaal orgaan samenstellen. Zolang aan die vordering niet voldaan is *kan* het vonnis over de zaak uitgesteld worden. Daarom kan het in bepaalde gevallen, wanneer men vreest dat procedureknepen zullen aangewend worden, aanbeveling verdienen deze identiteit toch reeds in de inleidende akte te vermelden.

3. Naar aanleiding van deze mededeling kan de tegenpartij de geldigheid van de vertegenwoordiging van de rechtspersoon in de proceshandeling betwisten op dezelfde gronden en met dezelfde rechtsgevolgen als voor de rechtshandelingen in het algemeen.

Het *bewijs van de benoeming* tot orgaan of tot lid van een collegiaal orgaan zal desgevraagd geleverd worden door het overleggen van de bijlagen van het Staatsblad waarin zij openbaar is gemaakt, overeenkomstig art. 11 of 12, tweede lid Venn. W., of, voor de Coöp. Venn., overeenkomstig art. 163 Venn. W.

Naar aanleiding hiervan kunnen, zoals in het vroegere recht betwistingen oprijzen wanneer nieuwe vertegenwoordigers benoemd zijn, maar hun benoeming nog niet openbaar werd gemaakt op het tijdstip waarop de identiteit van de organen moet medegedeeld worden.

Een veilige oplossing is de opvaaf van de vroegere vertegenwoordigers én van de huidige wier benoeming nog niet openbaar gemaakt is. Welke ook de keuze zij, die de tegenpartij volgens art. 12, tweede lid, Venn. W. kan doen, is de vennootschap geldig vertegenwoordigd (Bernard, A. en Simont, L., R.C.J.B., 1959, blz. 74).

Zoals voor rechtshandelingen in het algemeen, kan de *geldigheid van de benoeming* door de tegenpartij worden betwist, wanneer die zou gedaan zijn in strijd met de wet of de statuten. Zo zou een beheerder in de N.V. ongeldig benoemd zijn wanneer de benoeming is gedaan door een ander orgaan dan de algemene vergadering (art. 55, tweede lid, Venn. W.) of, in geval van tussentijdsvacature, door de algemene raad (art. 55, vierde lid, Venn. W.). De geldigheid van de benoeming ware eveneens betwistbaar wegens overtreding van geldige statutaire clausules van benoembaarheid.

De derde kan de nietigheid van de benoeming inroepen om daaruit af te leiden dat de vennootschap niet geldig is vertegenwoordigd (Heenen, J., *Le choix des administrateurs*, *Rev. Prat. Soc.*, 1956, nr 4558, blz. 72; — *Anders*: Gent, 12 dec. 1936, *Rev. Prat. Soc.*, 1937, nr. 3624, blz. 143, met noot; — Fredericq, V, nr. 414, blz. 600).

De stelling is nochtans verdedigd volgens dewelke de geldigheid van de benoeming niet voor het eerst in hoger beroep zou kunnen worden betwist, omdat hierdoor aan de vennootschap een graad van jurisdictie ontnomen wordt (Brussel, 15 januari 1965, *Rev. Prat. Soc.*, 1966, nr 5310, blz. 74).

Meestal wordt echter aangenomen dat deze betwisting kan gevoerd worden in elke stand van het geding, zelfs voor het eerst in hoger beroep (vgl. R.P.D.B., *Tw. Exceptions et fins de non recevoir*, nr. 296).

Wanneer uit de gedane mededeling zou blijken dat de vennootschap niet geldig is vertegenwoordigd omdat zij gehandeld heeft door een onregelmatig benoemd orgaan, kan de proceshandeling materieelrechtelijk niet toegerekend worden aan de vennootschap.

Hier is er dus geen louter formele nietigheid in de zin van art. 860 en 861 Ger. W. Maar in dat geval is bekrachtiging door het inmiddels bevoegd orgaan mogelijk, op voorwaarde dat zij gedaan wordt vóór het verstrijken van de termijn binnen dewelke de proceshandeling op straf van verval diende verricht te worden (vgl. Cass., 6 febr. 1953, *Pas.*, 1953, I, 436; *Rev. Prat. Soc.*, 1953, nr. 4310, blz. 224, met concl. Hayoit de Termicourt).

Voorbehouden blijft ook de mogelijkheid dat de proceshandeling in geval van dringende noodzaak door de vennootschap kan worden verricht bij wijze van zaakwaarneming (De Page, II, nr. 1076, blz. 1143; — Limpens, J., en Paulus, C., *De zaakwaarneming naar Belgisch recht*, blz. 8, te verschijnen in Jaarboek XI van de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland).

Ook voor de proceshandelingen geldt de regel van de verdere ambtsvervulling na het verstrijken van de duur van de benoeming of na vrijwillig ontslag tot op het tijdstip waarop zij als beheerders of zaakvoerders vervangen zijn. Zij blijven dus bevoegd om de vennootschap te vertegenwoordigen zolang zij niet vervangen zijn (Passelecq, nr. 1729; — Wauwermans, nr. 327, blz. 216; — Hrb. Doornik, 20 nov. 1952, *J.T.*, 1953, 141; — Brussel, 6 mei 1963, *Rev. Prat. Soc.*, 1963, nr. 5151, blz. 213, *Pas.*, 1964, II, 204), zelfs al was het ontslag overeenkomstig art. 12 reeds gepubliceerd (Raquez, S., noot onder Brussel, 17 febr. 1953, *Rev. Prat. Soc.*, 1953, nr. 4314, blz. 238).

4. Het beginsel van art. 703 Ger. W. bevat het nieuwe gemeenrecht dat dus ook geldt voor de proceshandelingen in *bijzondere* maar hiervan niet op afwijkende wijze geregelde *materies*. Dit vloeit vrij duidelijk voort uit art. 2 Ger. W., volgens hetwelk de regelen van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing zijn op alle procedures, behoudens zo deze geregeld worden door niet uitdrukkelijk opgeheven wetsbepalingen of door rechtsbeginselen waarvan de toepassing niet verenigbaar zou zijn met de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek.

De bepaling van art. 703 wordt dus ook o.m. van toepassing op het fiscaal beroep (art. 278 e.v. Wetboek Inkomstenbelastingen, K.B. 26 febr. 1964), op de rechtstreekse dagvaarding en op de conclusies van de burgerlijke partij (art. 64 e.v., art. 183 Sv.). Zij vindt verder toepassing op de exploten die in buitengerechtelijke handelingen worden betekend bv. tot ingebrekestelling.

5. *Vreemde vennootschappen* met rechtspersoonlijkheid treden in rechte in België op op dezelfde wijze als de Belgische vennootschappen (art. 196 Venn. W.). Wanneer overeenkomstig art. 703, derde lid Ger. W. de mededeling geëist wordt van de identiteit van de personen die haar organen zijn of samenstellen, wordt de vraag of de proceshandeling geldig is verricht voor rekening van de vennootschap beheerst volgens de nationale wet van de vennootschap. Deze wet bepaalt hoe de vennootschap vertegenwoordigd wordt en welke de bevoegdheid is van de personen door wie zij handelt (Cass., 12 april 1888, *Pas.*, 1888, I, 186; — Gent, 23 juni 1960, *R.W.*, 1960-61, 433; — Rb. Brussel, 19 dec. 1958, *Rev. Prat. Soc.*, 1962, nr. 5072, blz. 229; — Brussel, 2 februari 1966, *Pas.*, 1967, II, 16).

Volledigheidshalve moet erop gewezen worden dat vreemde vennootschappen, die als hoofdeiser of tussenkomende partij optreden, zoals elke vreemdeling kunnen gehouden zijn, voor zover de Belgische verweerder dit vordert, borg te stellen voor de betaling van de gedingkosten en schadevergoedingen (art. 851 Ger. W.). De borgstelling van de eisende vreemdeling kan evenwel niet gevorderd worden, wanneer internationale verdragen hiervan ontslaan, wanneer de door de rechter bepaalde som werd geconsigneerd, wanneer de vennootschap in België voldoende onroerende goederen heeft of een pand verstrekt (art. 851-852 Ger. W.). De uitzondering die destijds (art. 423 Rv., oud) voorzien was voor handelsgeschillen vervalt.

§ 2. - Ondertekening van de procesakten.

6. Een tweede vraag betreft de *ondertekening* van de procesakten uitgaande van vennootschappen.

Er kan geen moeilijkheid oprijzen wanneer de wet de personen heeft aangewezen die tot ondertekening bevoegd zijn.

Dit zijn voor de exploten van betekening de gerechtsdeurwaarders (art. 43) en voor verzoekschriften, tenzij de wet anders bepaalt, de advocaat van de partij (art. 1026, 5° en 1027 Ger. W.; — burgerlijke partij: art. 185 Sv.; — fiscaal beroep: art. 279 Wb. Inkomstenbelastingen, K.B., 26 febr. 1964. Voor een toepassingsgeval, zie Rb. Brussel, 11 februari 1969, *J.T.*, 1969, 335).

De moeilijkheid ontstaat voor de vennootschappen wanneer de procesakte, nl. het verzoekschrift of de conclusie, mag of moet worden *ondertekend door de partij zelf*.

In enkele gevallen *mag* de procesakte i.p.v. door een advocaat door de partij zelf of door een bijzonder gemachtigde worden ondertekend. Zo bv. het verzoekschrift tot verzegeling en tot ontzegeling (art. 1149 en 1168 Ger. W.); het verzoekschrift tot heropening van de debatten (art. 773 Ger. W.); het hoger beroep inzake inkomstenbelastingen kan i.p.v. door een advocaat alleen door de partij zelf ondertekend worden (art. 279 Wb. Inkomstenbelastingen, K.B., 26 febr. 1964); de conclusies van de burgerlijke partij of van de burgerrechtelijk aansprakelijke partij kunnen door de partij zelf of door haar advocaat worden ondertekend (art. 185 Sv.); hetzelfde betreft het hoger beroep tegen een vonnis in correctionele zaken gewezen (art. 203bis Sv.). Het verzoekschrift tot beroep bij de Raad van State kan ondertekend worden door de partij zelf of door een advocaat ingeschreven op het tableau (art. 14 W. 23 dec. 1946 en art. 1, Rgt. B. 23 aug. 1948).

In sommige gevallen moet de procesakte op straf van

nietigheid (art. 862, 2° G.W.) door de partij zelf of door een bijzondere gemachtigde worden ondertekend. Zo bv. de akte van afstand van geding, van aanleg of van proces-handeling (art. 824 G.W.), de akte van wraking (art. 835 G.W.), de akte van berusting (art. 1045 G.W.), het verhaal op de rechter (art. 1143 G.W.).

In de gevallen waarin de akte door de partij zelf kan of moet ondertekend worden zal de akte in principe ondertekend worden door het orgaan van vertegenwoordiging, m.a.w. door het eenhoofdige orgaan of door de leden van het collegiaal orgaan, naargelang de wettelijke of statutaire organisatie van de vennootschap.

Hetzelfde vereiste geldt vanzelfsprekend voor de bijzondere volmacht om de procesakte te ondertekenen (vgl. wat het principe betreft: Cass., 6 juni 1961, *Pas.*, 1961, I, 1091).

De bijzondere lastgeving die door het bevoegde orgaan van vertegenwoordiging is verleend, wordt door overlegging van de volmacht bewezen en hoeft niet openbaar gemaakt te worden in de bijlagen van het Staatsblad (Cass., 7 jan. 1960, *R.W.*, 1960-61, 749; *Pas.*, 1960, I, 506).

7. Zoals dit voor de rechtshandelingen in het algemeen geldt, is de bevoegdheid om de vennootschap in rechte te vertegenwoordigen hetzij van individuele aard, hetzij van collegiale aard, naar gelang de wettelijke of statutaire organisatie van de vennootschap. Wanneer het bevoegde orgaan van de vennootschap een college is, zoals de raad van beheer van een N.V., moet de akte worden ondertekend door al de leden of minstens door de meerderheid van de leden (Cass., 15 okt. 1959, *Pas.*, 1960, I, 193; *R.W.*, 1960-61; 419; — Cass., 5 april 1962, *Pas.*, 1962, I, 878; — *R.W.*; 1962-63, 837; — Van Ryn, I, nr. 582, blz. 384 en nr. 633, blz. 404; — Frédéricq, L. en S., I, nr. 801, blz. 648).

In de P.V.B.A. in de kwestie doorgaans eenvoudig.

Inderdaad, ingeval er meerdere zaakvoerders werden benoemd, is ieder van hen, bij ontbreken van afwijkende statutaire regeling individueel volledig bevoegd (art. 1857 B.W., jo art. 130 Venn. W.; — Cass., 18 april 1939, *Pas.*, 1939, I, 191).

In de V.O.F. wordt de materie vrij geregeld in de oprichtingsakte. Bij ontbreken van een andere statutaire regeling is ieder zaakvoerder individueel bevoegd. Mochten er geen zaakvoerders benoemd zijn, dan is ieder van de vennoten individueel bevoegd (art. 17 Venn. W.; — Cass., 15 jan. 1891, *Pas.*, 1891, I, 47).

In de Coöp. Venn. wordt de materie vrij geregeld door de oprichtingsakte (art. 145, 3°). Bij ontbreken van statutaire regeling is het bestuur eenhoofdige (art. 146, 3°). Aangenomen wordt dat in geval van pluraliteit van beheerders, ieder van hen individueel, behoudens afwijkende statutaire regeling, bevoegd is om voor de vennootschap te handelen (Resteau, *Soc. Coöp.*, nr. 257, blz. 236).

8. De afgevaardigde overeenkomstig art. 63 Venn. W. belast met het dagelijks bestuur van de N.V. is een orgaan van de N.V. (Cass., 19 febr. 1955, *Pas.*, 1955, I, 659; *Rev. Prat. Soc.*, 1955, nr. 4478, blz. 139, met concl. Proc. Gen. Hayoit de Termicourt).

Of echter het onderscheid tussen eigenlijk beheer en dagelijks beheer ook voor proceshandelingen toepassing kan vinden, wordt betwist.

Volgens sommigen kan een proces, met inachtneming van de aard van de onderneming en het voorwerp van het geschil, tot de bevoegdheid van het orgaan van dagelijks beheer behoren. Volgens die opvatting kunnen de procesakten van de vennootschap dan ondertekend worden door de afgevaardigde tot het dagelijks beheer (P.D., *Rev. Prat. Soc.*, 1956, nr. 4567, *in fine*, blz. 123; — Demeur, P., *La gestion journalière et les procédures judiciaires ou arbitrales*, *Rev. Prat. Soc.*, 1961, nr. 4953, blz. 65; — Simont, L. en Van Ommeslaghe, P., *La notion d'organe sta-*

tutaire et la répartition des pouvoirs par le conseil d'administration des sociétés anonymes, *R.C.J.B.*, 1964, 75).

De meesten echter menen dat het voeren van een proces nooit tot de bevoegdheid van het dagelijks bestuur kan gerekend worden, zodat de afgevaardigde tot het dagelijks beheer de hoedanigheid mist om de vennootschap in rechte te vertegenwoordigen (Frédéricq, V, nr. 459, blz. 652 e.v.; — Resteau, II, nr. 1107, blz. 240; — Lehrer, J., *La notion de gestion journalière, Recherche d'une méthode*, *Rev. Prat. Soc.*, 1957, nr. 4657, blz. 75; — vgl. ook Cass., 20 maart 1953, *Pas.*, 1953, I, 556).

In deze opinie is weliswaar de mogelijkheid opengelaten om de bevoegdheid tot vertegenwoordiging in rechte te delegeren aan de afgevaardigde (Resteau, l.c.; — Frédéricq, l.c.; — Lehrer, l.c.), hetzij in de oprichtingsakte zelf, hetzij door de raad van beheer. Maar deze algemene delegatie beantwoordt zeker niet aan de bij de wet vereiste bijzondere machtiging.

Zoals bekend is het onderscheid tussen het eigenlijk beheer en het dagelijks beheer een kwestie die in de praktijk van het Belgisch vennootschapsrecht aanleiding geeft tot een dikwijln tegenstrijdige casuïstische rechtspraak. De vraag is des te neteliger daar de bevoegdheidsopdracht die het dagelijks bestuur zou overschrijden van rechtswege tot die perken wordt gereduceerd. Rechts-handelingen die buiten die perken verricht werden kunnen niet aan de vennootschap worden toegerekend (Frédéricq, V, nr. 459, blz. 653; — Van Ryn, I, nr. 649, blz. 412; — Luik, 21 maart 1944, *Rev. Prat. Soc.*, 1953, nr. 4311, blz. 230). Aangenomen wordt dat alleen als daden van dagelijks beheer kunnen beschouwd worden die handelingen die behoren tot de *normale* en courante exploitatie van de onderneming, en waarvoor, wegens de noodzakelijkheid van een onverwijlde beslissing, geen vergadering van de raad van beheer kan worden belegd (Gent, 19 juni 1936, *Rev. Prat. Soc.*, 1938, nr. 3750, blz. 279; — Hrb. Brussel, 16 febr. 1966, *Rev. Prat. Soc.*, 1967, nr. 5345, blz. 260).

Op grond van een dergelijk criterium kan uitzonderlijk het voeren van een proces tot het dagelijks bestuur gerekend worden. Dit zou wellicht kunnen aangenomen worden voor het innen bv. van een factuur door een vennootschap die factoring tot doel heeft.

Dergelijke zeldzame uitzonderingen niet te na gesproken zal de afgevaardigde tot het dagelijks bestuur niet als bevoegd orgaan de procesakte van de vennootschap kunnen ondertekenen.

9. Het is twijfelachtig of de procesakte geldig kan ondertekend worden door de personen aan wie door een statutaire *meerhandtekeningenclausule* de macht is verleend om de vennootschap tegenover derden te verbinden of die bij de oprichtingsakte aangewezen zijn om de vennootschap in rechte te vertegenwoordigen.

Tegen het tekenen krachtens een meerhandtekeningenclausule kan geen argument geput worden uit de vroegere rechtspraak waarin beslist werd dat een exploit uitgaande van een N.V. niet geldig kan betekend worden op vervolging en ten verzoeken van twee beheerders die optraden krachtens een statutaire tweehandtekeningenclausule (Cass., 29 maart 1906, *Pas.*, 1906, I, 180). Deze rechtspraak is achterhaald door art. 703 G.W. vermits de vermelding in de akte van de fysieke personen door wie de vennootschap handelt overbodig is onder voorbehoud van de mededeling op verzoek van de tegenpartij, van de identiteit van de personen die het collegiaal orgaan samenstellen.

Er is wel eens aanvaard dat de statutair aangewezen vennootschapsfunctionarissen op vervolging en ten verzoeken van dewelke (*poursuites et diligences de...*) de vennootschap in rechte optreedt werkelijke vertegenwoor-

digingsbevoegdheid hebben tot het verrichten van proceshandelingen (zie o.m. Luik, 31 okt. 1961, *Rev. Prat. Soc.*, 1962, nr. 5040, blz. 89; — anders: Brussel, 14 juli 1933, *Pas.*, 1933, II, 192; — Van Ryn, I, nr. 603, blz. 392). Maar een ernstig bezwaar ontstaat hieruit dat de beheerders die tekenen krachtens een meerhandtekeningenclausule, evenmin als de beheerders die krachtens statutair beding bevoegd zijn verklaard om de vennootschap in rechte te vertegenwoordigen niet als orgaan van de vennootschap kunnen worden beschouwd, maar haar enkel als lasthebbers vertegenwoordigen (Simont en Van Ommeslaghe, *La notion d'organe statutaire et la répartition des pouvoirs par le conseil d'administration des sociétés anonymes*, R.C.J.B., 1964, 81 e.v.; — vgl. ook Nelissen, J.M., *Problemen van bestuur en vertegenwoordiging in de N.V.*, T.P.R., 1968, blz. 303 e.v.).

De delegatie van een *organieke* vertegenwoordigingsbevoegdheid is immers door art. 63 beperkt tot de sfeer van het dagelijks bestuur, waartoe het verrichten van proceshandelingen in veruit de meeste gevallen niet kan behoren.

Als lastgeving tot het verrichten van proceshandelingen geïnterpreteerd, kunnen dergelijke statutaire bevoegdheidsclausules nooit beantwoorden aan het wettelijk ver-eiste van *bijzondere* lastgeving voor het ondertekenen van procesakten.

Er zal dus slechts veilig gehandeld worden door de akte te laten ondertekenen door een advocaat, telkens wanneer de raad van beheer niet tijdig kan worden bijeengeroepen om de akte (verzoekschrift of bijzondere volmacht) door zijn leden te laten ondertekenen.

Het is echter mogelijk dat de Belgische wetgever naar aanleiding van de binnenkort te verrichten aanpassing van de Belgische vennootschappenwet aan de E.E.G.-richtlijn van 9 maart 1968, gebruik makend van de door art. 9, 3°, verleende vrijheid zal bepalen dat bij de statuten een algemene vertegenwoordigingsbevoegdheid kan toegewezen worden aan individuele beheerders. Wanneer de wet aldus zou gewijzigd zijn, zullen de procesakten geldig door één beheerder kunnen worden ondertekend.

§ 3. Verschijning in rechte.

10. Een verdere vraag is hoe de vennootschap in rechte verschijnt.

Verschuinen bij een akte (van een notaris, enz.) betekent in de rechtstaal het deelnemen als partij aan een rechtshandeling die door die akte wordt vastgesteld, nl. door het afleggen van verklaringen vóór de bevoegde ambtenaar (vgl. art. 35, 36 B.W.; art. 31, 123 Venn. W., enz.). Verschuinen als getuige is het zich aanbieden vóór de rechter om er verklaringen af te leggen nopens de feiten waarvan de bewijsvoering is bevolen of toegelaten (vgl. art. 823 e.v. G.W.). Het verschuinen van de partijen in proceshandelingen betekent het deelnemen aan de rechtsstrijd (vgl. art. 735 e.v. G.W.) of aan een door de rechter bevolen onderzoeksmaatregel (bv. een getuigenverhoor: art. 957 G.W.; of een plaatsopneming: art. 1010 en 1012 G.W.), zodat die op tegenspraak kunnen plaats hebben.

Als algemene regel mag vooropgesteld worden dat de partijen vertegenwoordigd kunnen worden, m.a.w. bij de akte vóór de notaris of vóór de rechter verschuinen in de persoon van een lasthebber, tenzij wanneer vertegenwoordiging door de wet werd uitgesloten zodat de partijen in persoon moeten verschuinen. Ook is het mogelijk dat de wet een uitsluitend toegelaten vertegenwoordiging op nadere wijze regelt.

Art. 728 G.W. bepaalt dat de partijen in persoon of bij advocaat moeten verschuinen. De uitzonderingen voorzien in het tweede en derde lid zijn zonder belang voor de vennootschappen. Een gelijkaardige regel geldt krachtens art. 152 en 185 Sv. voor de burgerlijke partij en de

burgerrechtelijk aansprakelijke partij, met dien verstande dat voor de verschijning in de persoon van een advocaat, deze houder moet zijn van de stukken.

Voor de Raad van State verschuinen de partijen in persoon of door een advocaat ingeschreven op het tableau (art. 14 W, 23 dec. 1946).

De wet laat dus niet toe dat een partij zou verschuinen in de persoon van een lasthebber.

11. De vraag hoe een vennootschap in persoon kan verschuinen, zou men op het eerste gezicht geneigd zijn op dezelfde wijze te beantwoorden als de vraag naar de ondertekening van procesakten door de vennootschap (zie boven, § 2).

In de eerste plaats moet reeds opgemerkt worden dat wanneer processtukken eventueel, hoewel dit betwistbaar blijft, door een lasthebber zouden mogen ondertekend worden, het verschuinen in rechte door een lasthebber volstrekt uitgesloten wordt.

Vervolgens moet de aandacht gevestigd worden op het terminologisch onderscheid tussen het optreden in rechte door tussenkomst van de bevoegde organen (*agir en justice à l'intervention des organes compétents*: art. 703, 1ste lid), d.w.z. de organen die bevoegd zijn om namens de rechtspersoon een vordering voor de rechtscolleges in te stellen, en het verschuinen vóór de rechtscolleges (*comparaître*: art. 728, 1ste lid.) Men mag m.a.w. niet voorhouden dat automatisch ook de organen bevoegd zouden zijn om te verschuinen voor de rechter. De letterlijke tekstinterpretatie zou integendeel moeten doen besluiten dat rechtspersonen niet anders dan bij advocaat kunnen verschuinen. Een bijkomend argument kan men nog vinden in art. 994 G.W., volgens hetwelk de rechter de organen of wettelijke vertegenwoordigers aanwijst, die bij een verhoor van partijen voor de rechtspersoon zullen dienen te verschuinen (zie verder, nr. 12). Dit beduidt dat, vermits er geen organen of wettelijke vertegenwoordigers zijn die uiteraard voor de rechtspersoon kunnen verschuinen, de rechter deze wel zal moeten aanwijzen.

Tenslotte mag gesteld worden dat zelfs zo men deze radikale tekstverklaring niet zou aanvaarden, dan toch in elk geval dient onderstreept te worden dat een vennootschap, waarvan men de verschijning in persoon zou mogelijk achten, dit slechts kan doen door haar orgaan van vertegenwoordiging, dat naar gelang van haar wettelijke of statutaire organisatie eenhoofdig of meelhoofdig zal zijn. De — overigens twijfelachtige — geldigheid van procesakten, die ondertekend werden door daartoe aangewezen functionarissen, moet hier resoluut van de hand worden gewezen.

Deze laatste zienswijze werd duidelijk gehuldigd door een vonnis van de rechtsbank van koophandel te Leuven (Hrb. Leuven, 4 maart 1969, R.W., 1968-69, 1517), dat verklaarde dat een vennootschap niet bij volmachthebber kan verschuinen. Waar eiseres zich o.m. beriep op art. 34, G.W., volgens hetwelk een betekening aan een rechtspersoon geacht wordt aan de persoon te zijn gedaan o.m. zo het exploit werd overhandigd aan een aangestelde die krachtens een regelmatige opdracht bevoegd is om de rechtspersoon in rechte te vertegenwoordigen, werd deze argumentatie terecht verworpen. De rechtbank liet inderdaad opmerken dat art. 34 opgenomen werd onder de hoofding «Betekening en kennisgeving», terwijl art. 728 thuisheeft bij de «Verschuining der partijen na dagvaarding». Dit formeel argument is waardevol, gezien het bekend is dat de ontwerpers van het Gerechdelijk Wetboek aan de hoofding en indeling een gans bijzondere aandacht hebben besteed. Bovendien gaat het in art. 34 over de vertegenwoordiging in rechte, die wel te onderscheiden valt van de verschijning der partijen voor de rechter (zie boven).

Het gaat hier immers niet over een attesteren door handtekeningen dat de proceshandeling van de vennootschap uitgaat, maar over de kwestie of de rechtspersoon voor de rechter verschijnt in de persoon van een orgaan (eenhoofdig orgaan of college) waarmede hij geïdentificeerd wordt krachtens de regelen van de organieke vertegenwoordiging.

Deze oplossing kan niet bestempeld worden als een louter logische deductie uit het begrip van de rechtspersoonlijkheid en van de organieke vertegenwoordiging. Zij wordt verantwoord op grond van de zin en de strekking van de wettelijke procesregel die op de rechtspersoon toepassing moet vinden: verschijnen in rechte in persoon of door advocaat.

De wettelijke regel waarbij vertegenwoordiging door een lasthebber wordt uitgesloten strekt niet tot bescherming van de vermogensbelangen van de advocaten aan wie hierdoor een monopolie wordt verzekerd (zie ook art. 440 G.W.). De wetgever beoogde een passende en doelmatige berechting van de geschillen te waarborgen, door de medewerking aan de rechtsbedeling van vakkundige personen die in hun professionele activiteit aan een tuchtgezag onderworpen zijn. Dezelfde *ratio legis* ligt trouwens ook ten grondslag aan het quasi-monopolie van de advocaat bij de ondertekening van verzoekschriften (art. 1026-5° G.W.).

12. Het thans nog niet in werking getreden art. 994 G.W. regelt op bijzondere wijze het *persoonlijk verschijnen van de vennootschap bij het verhoor van partijen*. Het vonnis of de beschikking zelf zal daartoe de organen of wettelijke vertegenwoordigers van de vennootschap mogen aanwijzen.

Art. 994 G.W. maakt dus mogelijk dat een vennootschap wanneer zij als partij verhoord wordt, bij deze onderzoeksmaatregel op een andere wijze in persoon verschijnt dan voor de rechtsingang en de latere terechtzitting bepaald is door art. 728 G.W.

Het persoonlijk verschijnen van partijen zal kunnen bevolen worden niet alleen voor een verhoor in raadkamer (art. 993 G.W.) maar ook tezelfdertijd als een plaatsopneming (art. 1012 G.W.).

Het strekt er toe de partij zelf aan de rechter de inlichtingen te doen verschaffen die hij nodig of nuttig acht of de partij voor de rechter een voor haar verbindende verklaring te doen afleggen, hetzij een materieelrechtelijke wilsverklaring (bv. minnelijke schikking of inwilliging van de eis), hetzij een procenrechtelijke waarheidsverklaring (gerechtelijke bekentenis die verdere bewijsvoering overbodig maakt).

M.a.w. behoudens het louter verschaffen van inlichtingen (die bv. van technische aard kunnen zijn) is voor het persoonlijk verschijnen tot verhoor als partij vereist dat de aangewezen vennootschapsfunctionaris bevoegd zij om de vennootschap door zijn wils- of waarheidsverklaring te verbinden.

Afgezien van de mogelijkheden die door het verhoor van partijen worden geboden is art. 994 G.W. zeker reeds een verbetering t.a.v. art. 336 Rv. (oud) dat m.b.t. het (weliswaar afgeschafte) verhoor nopens feiten en vraagpunten uitsluitend in een regeling voorzag voor publiekrechtelijke rechtspersonen, regeling die echter ook toegepast werd op de vennootschappen (vgl. Hrb. Oostende, 30 juni 1934, *Jur. Comm. Fl.*, 1934, nr. 5436, blz. 170; — Luik, 25 juni 1937, *Rev. Prat. Soc.*, 1938, nr. 3695, blz. 63; — Hrb. Brussel, 26 nov. 1937, *Rev. Prat. Soc.*, 1938, nr. 3737, blz. 226; — Resteau, II, 900, blz. 107; — Frédéricq, V, nr. 431, blz. 620; — Passelecq, nr. 1830, blz. 304).

Art. 336 Rv. (oud) verplichtte de rechtspersoon tot aanwijzing van een beheerder of agent aan wie een bijzondere volmacht moest verleend worden samen met de ant-

woorden op de gestelde vraagpunten, onverminderd de ondervraging (onder eed) van de beheerder of agent nopens feiten die hem persoonlijk zijn.

Volgens art. 994 G.W. echter worden de personen door wie de vennootschap zal verschijnen door de rechter zelf aangewezen om persoonlijk (maar niet onder eed) ondervraagd te worden.

Aan de andere kant kon onder het oude recht (art. 428 Rv.) de persoonlijke verschijning van de fysische personen die het collegiaal orgaan van een vennootschap samenstellen, niet bevolen worden in een geding waarin enkel de vennootschap optrad, maar waarin de beheerders niet persoonlijk als partij betrokken waren (Luik, 25 juni 1937, *Rev. Prat. Soc.*, 1938, nr. 3695, blz. 63). Dit zal krachtens art. 994 G.W. wel mogelijk zijn.

De nieuwe tekst heeft het onmiskenbaar voordeel dat hij nu de rechter machtigt om zelf de fysische personen aan te wijzen die bij het verhoor zullen verschijnen mits die personen de functie van orgaan uitoefenen of het collegiaal orgaan samenstellen.

De nieuwe tekst laat echter enkele problemen van materieel recht onopgelost i.v.m. de hoedanigheid en de bevoegdheid van de fysische personen die door de rechtbank krachtens art. 994 G.W. zouden aangewezen zijn.

13. De moeilijkheid ontstaat vooreerst hieruit dat blijkens art. 994 G.W. slechts kunnen aangewezen worden ten einde verhoord te worden «de agent of in voorkomend geval de organen of wettelijke vertegenwoordigers van die rechtspersoon».

Deze beperking tot de organen of wettelijke vertegenwoordigers geeft minder moeilijkheden voor de vennootschappen met eenhoofdig vertegenwoordigingsorgaan. Dit is nl. het geval voor de P.V.B.A. en de V.O.F. onder voorbehoud van een statutaire regeling, die van art. 1857 B.W. afwijkt. Dit geldt ook voor de Coöp. met eenhoofdig bestuur (zie boven § 1).

Voor de vennootschappen met collegiaal vertegenwoordigingsorgaan, zoals bv. de N.V., kan art. 994 G.W. slechts letterlijk worden toegepast voor het geven van inlichtingen of voor het bereiken van een minnelijke schikking. Men ziet echter niet hoe de vennootschap, handelend door een collegiaal orgaan, een gerechtelijke bekentenis zou doen terwijl de bekentenis van de individuele leden haar niet kan toegerekend worden.

Een gerechtelijke bekentenis kan inderdaad slechts aan de rechtspersoon worden toegerekend indien de verklaring gedaan is door een persoon die individueel bevoegd is om in de desbetreffende aangelegenheden de vennootschap te verbinden (vgl. Hrb. Gent, 5 juli 1933, *Rev. Prat. Soc.*, 1933, nr. 3332, blz. 253). Individuele beheerders van een N.V. missen die hoedanigheid.

Misschien kan een uitzondering gemaakt worden voor die gevallen waarin het geschil en zijn transactionele beslechting tot de bevoegdheid van het dagelijks bestuur der vennootschap zou kunnen gerekend worden, doch deze interpretatie van het begrip dagelijks bestuur is uiterst twijfelachtig in veruit de meeste gevallen (zie boven, nr. 8).

14. Uit wat voorafgaat blijkt dat een tweede moeilijkheid ontstaat in verband met de bevoegdheid van het orgaan om de vennootschap door een minnelijke schikking, door de inwilliging van de eis of door een gerechtelijke bekentenis te verbinden. Dergelijke wils- of waarheidsverklaringen worden als daden van beschikking beschouwd waartoe het orgaan van bestuur en vertegenwoordiging naar huidige recht vaak onbevoegd wordt geacht overeenkomstig art. 1988 B.W. Deze moeilijkheid doet zich niet voor m.b.t. de V.O.F. en de Comm. Venn. waarvan de zaakvoerders bevoegd zijn tot het verrichten van daden

van beschikking, behoudens statutaire beperkingen (Fredericq, IV, nr. 205, blz. 335; — Van Ryn, I, nr. 427 e.v., blz. 298 e.v.; — R.P.D.B., *Tw. Société en nom collectif*, nr. 62).

Zoals bekend echter wordt de raad van beheer van de N.V., bij ontbreken van een statutaire toewijzing van deze bevoegdheid, niet bevoegd geacht om de vennootschap te verbinden door handelingen die daden van beschikking zijn (Fredericq, V, nr. 430, blz. 618; — Wauwermans, nr. 303, blz. 201; — Resteau, II, nr. 879, blz. 93; — Van Ryn, I, nr. 604, blz. 393; — Cass., 17 jan. 1918, *Pas.*, I, 175).

Voor de P.V.B.A. is de omvang van de vertegenwoordigingsbevoegdheid van de zaakvoerder betwist. Volgens de meeste auteurs strekt zij zich niet uit tot daden van beschikking (Resteau, *S.P.R.L.*, nr. 205, blz. 188; — Frédéricq, V, nr. 654, blz. 926 e.v.; — Van Houtte, I, nr. 164, blz. 245; — Anders, terecht: Van Ryn-Heenen, II, nr. 934, blz. 36 e.v.). Ook voor de Coöp. Venn. lopen de meningen uiteen (geen daden van beschikking: Resteau, *Soc. Coöp.*, nr. 260, blz. 238 e.v.; — Frédéricq, V, nr. 701, blz. 987; — Anders, terecht: Van Ryn-Heenen, II, nr. 1020, blz. 88).

De discussie nopens de juistheid van de beperking van de vertegenwoordigingsbevoegdheid van vennootschapsorganen door art. 1988 B.W. en art. 54 Venn. mag hier achterwege blijven. Het volstaat dat, volgens de heersende opinie, de vertegenwoordigingsorganen van vennootschappen vaak de bevoegdheid missen om tijdens een verhoor van partijen een voor de vennootschap verbindende verklaring af te leggen.

Er kan echter reeds opgemerkt worden dat, na de nakende aanpassing van de Belgische wet aan art. 9 van de eerste richtlijn van de E.E.G. van 9 maart 1968, het orgaan van vertegenwoordiging van de N.V. en de P.V.B.A. ten aanzien van derden tot deze rechtshandeling zal bevoegd zijn.

15. Een oplossing om de rechtspersoon als partij te verhoren kan misschien als volgt voorgesteld worden. Art. 994 G.W. zou zo gelezen worden dat de woorden «organen of wettelijke vertegenwoordigers» niet letterlijk worden geïnterpreteerd, zodat daaronder ook zouden kunnen begrepen worden de personen die een collegiaal orgaan samenstellen. Het vonnis of de beschikking zou de vennootschap verplichten in zijn bevoegd orgaan te beaardslagen over de opgegeven feiten en aan de door de rechter aangewezen functionaris(sen) een *bijzondere volmacht* te verlenen om de vennootschap door een minnelijke schikking of gerechtelijke bekentenis te verbinden (vgl. art. 1356, eerste lid B.W.; — De Page, III, tweede druk, nr. 1019, blz. 1038). De volmacht zou vanzelfsprekend de perken waarbinnen die wils- of waarheidsverklaringen kunnen afgelegd worden nader bepalen.

Na de nakende aanpassing van de vennootschappenwet aan de bovengemelde E.E.G.-richtlijn, zal de processuele complicatie van een bijzondere volmacht niet meer vereist zijn voor de persoonlijke verschijning die zou gericht zijn op het tot stand brengen van een minnelijke schikking. Zij blijft echter nodig opdat de gerechtelijke bekentenis gedaan door een of meer leden van een collegiaal orgaan aan de vennootschap zou kunnen toegerekend worden.

Het is mogelijk dat bij de imminente aanpassing van de Belgische wet aan de E.E.G.-richtlijn van 9 maart 1968 gebruik zal gemaakt worden van de bij art. 9, 3° van de richtlijn verleende vrijheid. In dat geval zal een individuele beheerder, krachtens een daartoe strekkende statutaire clausule algemene vertegenwoordigingsbevoegdheid verkrijgen en als orgaan van de vennootschap beschouwd worden. De vennootschap zal dan door dit statutair aangewezen individueel orgaan in persoon kunnen verschijnen. De hierboven beschreven moeilijkheid zal dan alleen nog bestaan m.b.t. de N.V.'s die zonder dergelijke statu-

taire clausule zouden opgericht zijn, zodat ze met een collegiaal orgaan functioneren. In dat geval zal een bijzondere volmacht vereist blijven opdat de gerechtelijke bekentenis, gedaan door de aangewezen vennootschapsfunctionaris, aan de vennootschap zou kunnen worden toegerekend.

§ 4. Eedsopdracht aan vennootschappen.

16. Het Gerechtelijk Wetboek bevat geen bijzondere regelen voor de eedsopdracht aan rechtspersonen. De wetgever liet een goede gelegenheid voorbijgaan om voor deze moeilijke materie een bevredigende oplossing te geven. Art. 1006 G.W. bepaalt slechts dat de eed afgelegd wordt door de partij in persoon en op de zitting.

Hiermede blijft de oude strijdvraag bestaan te weten of de eed kan opgedragen worden aan een rechtspersoon en hoe die daarbij kan of moet handelen.

Deze vraag wordt weliswaar bevestigend beantwoord op grond van het principe van de volledige bekwaamheid van de rechtspersoon handelend door zijn organen (vgl. De Page, I, 3e uitg., nr. 509, B, blz. 638).

Deze benadering van de vraag is fundamenteel verkeerd. De vraag of de eedsopdracht aan een rechtspersoon al dan niet mogelijk is kan niet worden beantwoord door een deductieve redenering uit het begrip van de rechtspersoonlijkheid. Zij moet gesteld en beantwoord worden uitgaande vanuit de zin en strekking van de regelen van het positieve recht, die voor fysieke personen geformuleerd zijn, en niet noodzakelijk toepassing kunnen vinden op de rechtspersoon (Meijers, E.M., *Algemene begrippen van het Burgerlijk recht*, blz. 170 e.v.; — Meijers, E.M., *De betekenis van het probleem der rechtspersoonlijkheid voor de praktijk*, in *Verzamelde Opstellen*, III, blz. 191 e.v.; — Bastid, David e.a., *La personnalité morale et ses limites*, Paris, 1960, *passim*).

Zo ook moet de vraag gesteld worden op grond van het rechtskarakter van de eed en van een zinvolle interpretatie van de regelen die de eedsopdracht in het positieve recht beheersen.

Betreffende het rechtskarakter van de eed lopen de meningen uiteen. Zonder op dit theoretisch dispuut in te gaan zou men de eed kunnen beschouwen als een procesueel scheidsmiddel dat zekere analogieën vertoont met de materieelrechtelijke overeenkomst van dading (vgl. Gheysen, G., *Dading en gedingbeslissende eed*, R.W., 1966-67, 873 e.v.), of als een bewijslastovereenkomst (Voor de betekenis van dit begrip, zie Storme, M., *De bewijslast in het Belgisch privaatrecht*, Gent, 1962, nr. 56 e.v., blz. 66 e.v.).

In de regeling van de eed in het positieve recht komen in hoofdzaak in aanmerking de vereisten dat hij alleen aan een procespartij kan opgedragen worden, dat de feiten waarop hij gedaan moet worden uit eigen waarneming of ervaring, niet van horen zeggen, ter kennis moeten zijn van degene die de eed aflegt, en dat deze persoon bekwaam of bevoegd moet zijn om een verbindende eed af te leggen.

17. Aangezien de rechtspersoon alleen rechtstreeks kan handelen door fysieke personen die zijn organen zijn (art. 13), moet eerst uitgemaakt worden of de fysieke persoon die voor de vennootschap de eed zal afleggen wel partij is in het proces.

Op grond van een ontkennend antwoord op die eerste vraag, wordt de eedsopdracht aan een rechtspersoon absoluut onmogelijk geacht. Alleen de vennootschap zou partij zijn, niet haar zaakvoerder of beheerders (Frédéricq, IV, nr. 205, blz. 336, en V, nr. 430, blz. 620; — Resteau, II, nr. 901, blz. 108; — De Page, III, tweede deel, nr. 1050, B, 2°, blz. 1083; — Brussel, 8 januari 1954, *Pas.*, 1955, II, 95; — Anders: De Page, I, derde uitg., nr. 509, B, blz. 639;

— Frédéricq, L. en S., *Handboek*, II, nr. 1008, blz. 38).

Dit bezwaar is niet pertinent aangezien de beheerders of zaakvoerders als zodanig, d.w.z. als organieke vertegenwoordigers of als leden van een collegiaal orgaan, wel bij het proces betrokken zijn (Gent, 22 dec. 1955, *R.W.*, 1957-58, 1581 ; — Brussel, 23 mei 1960, *Pas.*, 1961, II, 114 ; — *Rev. Prat. Soc.*, 1961, nr. 4964, blz. 105 ; — *Werkr. R. Kortrijk*, 12 nov. 1954, *R.W.*, 1954-55, 1568).

18. Verder kan de eed alleen opgedragen worden omtrent feiten waarbij de fysische persoon, die hem aflegt, betrokken is (art. 1359 B.W.). De eed kan dus niet worden opgedragen betreffende feiten die de vennootschap handelend door haar organen ter kennis zijn, indien de fysische persoon die voor haar de eed moet doen geen waar- of onwaarverklaring kan afleggen uit eigen wetenschap of ervaring opgedaan in zijn hoedanigheid van orgaan (*Werkr. R. Kortrijk*, 12 nov. 1954, *R.W.*, 1954-55, 1568 ; — Brussel, 23 mei 1960, *Pas.*, 1961, II, 114 ; *Rev. Prat. Soc.*, 1961, nr. 4964, blz. 105).

Men aanvaardt terecht dat de eed kan opgedragen worden aan de fysische personen die voortdurend de rechtspersoon hebben vertegenwoordigd, in zijn naam hebben onderhandeld en briefwisseling gevoerd, omdat het feit dat het voorwerp van de eed uitmaakt hen alsdan persoonlijk betreft (Brussel, 3 juni 1863, *B.J.*, 1872, 1345 ; — *Hrb. Antwerpen*, 11 januari 1908, *P.A.*, 1908, 1, 141 ; — *Hrb. Oostende*, 6 februari 1908, *P.P.*, 1908, nr. 1194, blz. 916).

19. Tenslotte moet de fysische persoon die de aan de vennootschap opgedragen eed moet afleggen, *individueel* bevoegd zijn om deze vennootschap te verbinden door zijn eed, die, vergelijkbaar met de dading, een rechtshandeling is waarbij over het voorwerp van de rechtsstrijd beschikt wordt.

Het is duidelijk dat de eed dus slechts kan opgedragen worden aan een persoon die individueel het orgaan is van de vennootschap. Dit geldt als algemene regel voor de zaakvoerders van de P.V.B.A. (vgl. Brussel, 23 mei 1960, l.c. ; — Frédéricq, L. en S., *Handboek*, nr. 1008, blz. 38), voor de zaakvoerders van de V.O.F. (art. 1857 B.W.) of, wanneer geen zaakvoerders zijn benoemd, voor haar individuele vennoten (art. 17 Venn. W. ; — toepassing voor de aanvullende eed : *Hrb. Oostende*, 6 febr. 1908, *P.P.*, 1908, nr. 1-94, blz. 916).

Het collegiale bestuur in de N.V. maakt het nagenoeg onmogelijk dat haar een eed zou opgedragen worden. Eedsopdracht aan een individuele beheerder in een N.V. is zeker niet ontvankelijk, vermits hij als zodanig, d.i. als lid van een collegiaal orgaan, de vennootschap niet kan verbinden (*Hrb. Brussel*, 24 juni 1936, *Rev. Prat. Soc.*, 1937, nr. 3612, blz. 89).

Dit zou volgens sommigen mogelijk zijn mocht de individuele beheerder statutair bevoegd zijn om een dading aan te gaan (*Passelecq*, nr. 1831, blz. 304 ; — *Bevestigend* : *Hrb. Luik*, 18 juni 1929 *Rev. Prat. Soc.*, 1929, nr. 3002, blz. 355 ; — *Ontkennend* : *Hrb. Antwerpen*, 29 jan. 1930, *Rev. Prat. Soc.*, 1930, nr. 3054, blz. 173). Wellicht kan aangenomen worden dat de eed aan de afgevaardigde kan worden opgedragen indien de betwisting een verrichting betreft die tot de sfeer van het dagelijks beheer behoort.

Bij de imminente aanpassing van de Belgische wet aan de E.E.G.-richtlijn van 9 maart 1968 zal misschien gebruik gemaakt worden van de vrijheid die door art. 9, 3° van de Richtlijn is verleend. Bij de oprichtingsakte zal dan kunnen bepaald worden dat aan een of meer beheerders de volledige vertegenwoordigingsbevoegdheid op individuele wijze mag toegekend worden. In dergelijk geval zal de eed kunnen opgedragen worden aan de aldus benoemde beheerder, indien aan de overige vereisten van de eedsopdracht is voldaan.

20. De eedsopdracht door een rechtspersoon stelt minder problemen. In hoofdzaak gaat het om de bevoegdheid van degene door wie hij daarbij handelt. De fysische persoon die de eed voor rekening van de vennootschap opdraagt moet bevoegd zijn om door deze proceshandeling te beschikken over het voorwerp van de rechtsstrijd. Algemeen wordt dezelfde bevoegdheid vereist als voor het aangaan van een dading (*Resteau*, II, nr. 888, blz. 97 ; — *Fredéricq*, IV, nr. 205, blz. 336 en V, nr. 431, blz. 620).

Deze volledige gelijkstelling met de vereisten van de dading is niet verantwoord en bovendien zeer ondoelmatig.

De eedsopdracht is een procesrechtelijk scheidsmiddel dat wellicht zekere analogieën met de materieelrechtelijke overeenkomst van dading vertoont, in zover het aanwenden van het middel een virtuele beschikking over het voorwerp van de rechtsstrijd impliceert. Maar aan de andere kant is de eedsopdracht een processueel middel en wel het laatste redmiddel voor de partij die in bewijsnood verkeert om niet in het ongelijk te worden gesteld.

Vermits de eedsopdracht de laatste kans is om het (reeds) ingestelde proces niet te verliezen, moet aangenomen worden dat het orgaan dat bevoegd is om het proces voor de vennootschap te voeren, noodzakelijk bevoegd is om de eed op te dragen of terug te wijzen, aan de tegenpartij.

§ 5. Procesakten tegen vennootschappen.

21. De betekening aan een rechtspersoon is geregeld in de artt. 34, 35 en 42, 5de, 6de en 7de lid van het G.W.

Reeds onder het oude recht volstond de vermelding van de naam en de zetel van de vennootschap met rechtspersoonlijkheid (*Cass.*, 24 mei 1894, *Pas.*, 1894, I, 226 ; — *Fredéricq*, IV, nr. 73, blz. 164). Dit is niet veranderd door het *Gerechtelijk Wetboek*. Noch de rechtsvorm, noch de identiteit van haar organieke vertegenwoordigers dienen in de procesakte te worden vermeld.

Wanneer de vennootschap echter een tegenvordering heeft ingesteld (art. 14, G.W.) kan zij tot de door art. 703, 3de lid G.W. voorziene mededeling verplicht worden.

De betekening aan de persoon van de rechtspersoon geschiedt blijkens art. 34 G.W. niet alleen door de afgifte van het afschrift aan het orgaan der vennootschap, maar ook aan de aangestelde die daartoe bevoegd is krachtens de wet, de statuten of een regelmatige opdracht. Onder het vroegere recht integendeel kon slechts als betekening aan de persoon beschouwd worden de betekening die aan het orgaan van de rechtspersoon zelf was gedaan (*Cass.*, 27 jan. 1955, *Pas.*, 1955, I, 558).

Onder het *Gerechtelijk Wetboek* komt aan de betekening «aan de persoon» van een vennootschap geen enkele praktische betekenis toe (vgl. *Donnay*, M., *Rec. Gen. Enreg. Not.*, 1969, nr. 21.227, blz. 44).

§ 6. Taalkennis van de vennootschap.

22. Een specifiek Belgisch probleem stelt de taalkennis van een vennootschap nl. bij de toepassing van de wet op het taalgebruik in gerechtszaken.

Wanneer de verweerder de wijziging vraagt van de taal van de rechtspleging moet het daartoe strekkend verzoek in persoon gedaan worden of bij eigenhandig geschreven verzoekschrift. De vraag wordt niet ingewilligd indien uit de omstandigheden van de zaak blijkt dat de verweerder een voldoende kennis heeft van de taal die in het exploit van rechtsingang is gebezigd (art. 4 W. 15 juni 1935).

Alhoewel bij de redactie van de wet alleen aan fysische personen is gedacht, kan zij nochtans volgens de heersende mening ook door rechtspersonen worden ingeroepen (*A.P. R.*, tw. *Taalgebruik in gerechtszaken*, door L. Lindemans, nr. 116 ; — *Fredéricq*, *Traité*, I, nr. 433, blz. 665 e.v. ; —

Rb. Brussel, 28 juni 1962, R.W., 1962-63, 72 ; — Rb. Brussel, 22 nov. 1962, R.W., 1962-63, 966 ; — Hrb. Brussel, 28 okt. 1964, R.W., 1964-65, 977 ; — *Anders* : in de N.V. : Rb. Brussel, 3 mei 1962, R.W., 1961-62, (1968).

Het verzoek van de vennootschappen tot wijziging van de proceduretaal zal door het orgaan van vertegenwoordiging geschreven worden ; de voldoende taalkennis moet in hoofde van dit orgaan vastgesteld worden.

Dit stelt geen problemen in vennootschappen met eenhoofdig orgaan van vertegenwoordiging, zoals de P.V.B.A.

Volgens sommigen zou de al dan niet voldoende kennis van de taal der rechtspleging bij de meerderheid van de beheerders moeten aanwezig zijn (Fredéricq, *Traité*, I, nr. 433, blz. 666 ; — Rb. Brussel, 22 nov. 1962, R.W., 1962-63, 966).

Volgens een andere opvatting heeft een collegiaal ver-

tegenwoordigingsorgaan de voldoende kennis van de taal die in het exploit van rechtsingang is gebezigd, wanneer één van zijn leden die taal kent (Hrb. Brussel, 28 okt. 1964, R.W., 1964-65, 977).

In de vennootschappen echter die, zoals de N.V., met een collegiaal orgaan functioneren wordt het verzoekschrift, door één beheerder eigenhandig geschreven maar door alle beheerders ondertekend. Ook wordt aangenomen dat het verzoekschrift mag ondertekend worden door de beheerder die krachtens een tweehandtekeningsclausule de vennootschap geldig verbinden (A.P.R., Tw. *Taalgebruik in gerechtszaken*, door L. Lindemans, nr. 116 ; — Rb. Brussel, 22 nov. 1962, R.W., 1962-63, 966). De voldoende of onvoldoende kennis van de taal moet worden vastgesteld in hoofde van alle beheerders (Hrb. Brussel, Kort Ged., 2 juni 1967, R.W., 1968-69, 1141).

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 20 maart 1969.

Voorzitter-verslaggever : M. De Bersaques.
Advocaat-generaal : M. Charles.

Huur van handelshuizen. — Aanvraag om huurhernieuwing. — Voorgeschreven vermeldingen. — Kennisgeving van andere voorwaarden. — Mondeling. — Termijn voor de huurder om zich tot de rechter te wenden. — Aanvang.

1. De gevorderde leeftijd van de verhuurder brengt geen enkele bijkomende verplichting mee voor de huurder die de hernieuwing van de handelshuur heeft aangevraagd in de vorm, binnen de termijnen en met de vermeldingen voorgeschreven bij art. 14 van de wet van 30 april 1951.
2. De rechter heeft beschouwd dat de tegenvoorstellen, die de verhuurder tijdens de besprekingen met de lasthebber van de huurder mondeling had gedaan, de huurder verplichtten om, binnen de maand na de dagtekening van deze tegenvoorstellen, de vrederechter ermee in kennis te stellen dat partijen het oneens waren omtrent de voorwaarden van de hernieuwde huur. Een zodanige beslissing is in strijd met de tekst van art. 18 van de wet van 30 april 1951, luidens hetwelk de termijn van dertig dagen, die voor de huurder verval meebrengt van het recht om hernieuwing van de huur aan te vragen, pas begint te lopen vanaf het tijdstip waarop de verhuurder hem bij deurwaardersexploot of bij aangetekende brief voorwaarden heeft meegedeeld die verschillen van die welke de huurder had voorgesteld.

Brasserie A. Meiresonne t./ Moulin.

Gelet op het bestreden vonnis op 19 december 1967 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Doornik ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 6, 1134, 1315, 1317, 1319, 1320, 1322, 1338, 1353 van het B.W., 464 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, 14, lid 1, 18 van de wet van 30 april 1951 houdende bijzondere regels op de handelshuur, en 97 van de Grondwet,

doordat, na te hebben vastgesteld dat eiseres, bij een ter post aangetekende brief van 28 september 1965, verweerder

verzocht had onder de bestaande voorwaarden de handelshuur te hernieuwen die deze hem op 1 april 1958 voor de wettelijke duur van negen jaar had toegestaan, dit is tot 31 maart 1967, en dat verweerder, in zijn antwoorden van 5 oktober (niet aangetekende brief) en 6 december 1965 (ter post aangetekende brief) «zijn instemming betuigt heeft met een hernieuwing van de huur, maar onder andere voorwaarden», het bestreden vonnis, hoewel het toegeeft dat die brieven van verweerder «niet in overeenstemming zijn met wat artikel 14 van de wet van 30 april 1951 voorschrijft, niettemin beslist dat de huur op 1 april 1967 een einde heeft genomen en eiseres veroordeelt om het gehuurde goed te ontruimen op grond dat de aanvraag om hernieuwing van de huur niet regelmatig was, daar niet ter kennis van de verhuurder was gebracht dat hij zich op het aanbod van een derde kon beroepen of andere voorwaarden kon bedingen, dat wil zeggen een «nauwkeurige uiteenzetting» ervan doen ; dat de verplichting om verweerder goed op de hoogte te brengen voor eiseres des te belangrijker was daar haar correspondent een zeer bejaard man was ; dat eiseres reeds vóór de verzending van de brief van 6 december bekend was met diens aanspraken ; dat de inhoud van deze brief insluit dat geen akkoord tot stand gekomen was ; dat eiseres die «er ongetwijfeld onopzettelijk een onregelmatigheid heeft uitgelokt niet gerechtigd is om er een beroep op te doen» ; en dat, bekend als zij was met het standpunt van verweerder, zij zich tot de rechter moest wenden, zoals bepaald in artikel 18 van de wet, en, daar zij zulks niet gedaan heeft, haar recht op hernieuwing en haar recht op vergoeding vervallen zijn,

terwijl, eerste onderdeel, de wet houdende regels betreffende de handelshuur in het bijzonder duidelijk bepaalt dat, indien de verhuurder niet binnen drie maanden na de aanvraag om hernieuwing kennis geeft ofwel van zijn met redenen omklede weigering van hernieuwing, ofwel van andere voorwaarden of van het aanbod van een derde, hij geacht zal worden met de hernieuwing van de huur onder de voorgestelde voorwaarden in te stemmen, zonder enige uitzonderingsbepaling, met name onder voorwending dat de verhuurder zeer bejaard zou zijn, of dat de huurder niet zou hebben gezegd dat, ingeval de verhuurder de hernieuwing van de huur afhankelijk zou stellen van andere voorwaarden, hij van deze voorwaarden zou moeten «kennis geven» in zijn antwoord, of nog dat de huurder van deze voorwaarden op andere wijze dan door dit antwoord kennis zou hebben gekregen ; terwijl het vonnis waarbij wordt verklaard dat verweerders brieven aan eiseres, geïnterpreteerd als zijnde de uitdruk-

king van een instemming met het beginsel van de hernieuwing van de huur, niet in overeenstemming zijn met wat art. 14 van de wet van 30 april 1951 voorschrijft daar zij niet zeggen aan welke voorwaarden verweerder die hernieuwing zou hebben verbonden (de eerste van die twee brieven was trouwens niet aangetekend), daaruit de bij de wet aangegeven gevolgtrekking moest maken, met name dat de huur hernieuwd was onder de voorwaarden voorgesteld door eiseres — en de voorziening, bepaald bij art. 18 van de wet, slechts denkbaar is wanneer de huurder de nieuwe voorwaarden van de verhuurder niet aanvaardt, wat insluit dat laatstgenoemde ze te zijner kennis heeft gebracht op de wijze als bepaald bij de wet —, zodat het vonnis, dat deze gevolgtrekking niet heeft gemaakt, tegelijk de voormelde regels heeft miskend en, in zover het berust op overwegingen die niet ter zake dienen (hoge leeftijd van de verhuurder, beweerde onduidelijkheid van de aanvraag om hernieuwing en beweerde bekendheid van eiseres met de nieuwe voorwaarden), alsmede de verplichting voor de rechter om zijn beslissing met passende redenen te omkleden (schending van artikel 97 van de Grondwet);

tweede onderdeel, aangezien de nietigheid van de aanvraag om hernieuwing van een handelshuur een betrekkelijke nietigheid is die slechts tot bescherming van het recht van de verhuurder is ingesteld, het vonnis dit middel, dat de openbare orde niet raakt, ambtshalve niet kon opwerpen wanneer het door de partijen niet was ingeroepen, en terwijl verweerder geen enkele kritiek had uitgeoefend op de beoordeling van de eerste rechter volgens welke het vaststond dat eiseres de hernieuwing van de huur onder dezelfde voorwaarden gevraagd had «in de vorm, binnen de termijnen en met de vermeldingen voorgeschreven bij art. 14 van de wet van 30 april 1951» (schending van de artt. 14 van de wet van 30 april 1951, 6, 1134, 1317, 1319, 1320, 1338 van het Burgerlijk Wetboek, 464 van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering en 97 van de Grondwet);

derde onderdeel, de stelling van het vonnis dat eiseres bekend was met de aanspraken van haar medecontractant, dank zij het bezoek dat zijn lasthebber aan verweerder gebracht had vóór 6 december 1965 (datum van verzending van het tweede antwoord op de aanvraag om hernieuwing), geen steun vindt in verweerdens conclusie in hoger beroep of in de stukken die aan de rechtbank waren voorgelegd (uit geen enkele van de processtukken kan men trouwens opmaken welke voorwaarden verweerder, zelfs na het verstrijken van de termijn van drie maanden waarover hij beschikte, verklaard zou hebben te verbinden aan de hernieuwing van de huur) en derhalve een miskenning is van de regels betreffende het bewijs (schending van de artikelen 1315 en 1353 van het Burgerlijk Wetboek) en betreffende de motivering van de vonnissen (schending van artikel 97 van de Grondwet); zij eveneens de bewijskracht miskent van de aangetekende brief van 6 december 1965, waarvan de tekst bewijst dat verweerder de voorwaarden niet had vastgesteld die hij aan de hernieuwing van de huur wilde verbinden, zodat het voor eiseres blijkbaar onmogelijk is geweest ze vroeger te kennen (schending van artt. 1317, 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek);

vierde onderdeel, de omstandigheid dat door de aanvraag om hernieuwing aan verweerder slechts op dubbelzinnige wijze kennis gegeven is van de mogelijkheid om zich op het aanbod van een derde te beroepen en van de noodzaak, indien hij de vernieuwing van de huur onder nieuwe voorwaarden verkoos, die voorwaarden te bedingen dit wil zeggen er een nauwkeurige uiteenzetting te geven, volstrekt niet ter zake dient; aangezien enerzijds verweerdens antwoorden uitgelegd zijn als een akkoord omtrent het beginsel van de hernieuwing, zodat het vraagstuk van het aanbod van een derde zich hier niet

voordeed, en anderzijds, zodra het vonnis niet betwist dat verweerder kennis had van de mogelijkheid om zijn instemming afhankelijk te maken van nieuwe voorwaarden, het onderscheid dat het vonnis wil maken, geen werkelijke inhoud heeft, daar het feit zich te beroepen op nieuwe voorwaarden in het antwoord op de aanvraag om hernieuwing noodzakelijk insluit dat deze voorwaarden in dit antwoord gesteld of bepaald worden, zoniet is het voor de huurder blijkbaar onmogelijk ze te kennen en een beslissing te nemen; voor zover het bestreden vonnis op dit gegeven berust, het niet passend met redenen is omkleed (schending van art. 97 van de Grondwet);

Overwegende dat, luidens art. 14 van de wet van 30 april 1951 op de handelshuur, de verhuurder geacht wordt met de door de huurder aangevraagde hernieuwing van de huur onder diens voorwaarden in te stemmen, indien hij binnen drie maanden na die aanvraag hem niet bij deurwaardersexploot of bij aangetekende brief kennis geeft ofwel van zijn met redenen omklede weigering, ofwel van andere voorwaarden of van het aanbod van een derde;

Dat het vonnis erkent dat de twee brieven die verweerder op 5 oktober en 6 december 1965 aan eiseres heeft gezonden, «niet in overeenstemming zijn met het voorschrift van art. 14 van de gewijzigde wet van 30 april 1951»;

Dat, blijkens deze aan het Hof regelmatig voorgelegde stukken, deze onregelmatigheid voortvloeit uit de omstandigheid dat die brieven niet, overeenkomstig voornoemd art. 14, zeggen welke voorwaarden verschillend van die welke eiseres voorstelt verweerder aan de hernieuwing van de huur verbindt;

Dat zo het vonnis vaststelt dat eiseres die voorwaarden gekend heeft door tussenkomst van haar lasthebber tijdens diens onderhoud met verweerder, het niet vermeldt dat verweerdens voorstellen tijdens die bezoeken schriftelijk door deze laatste werden bevestigd;

Dat het vonnis beslist dat de verhuurder, spijts de aldus erkende onregelmatigheid, niet geacht wordt te hebben ingestemd met de hernieuwing van de huur onder de door eiseres voorgestelde voorwaarden, zoals de voornoemde wetsbepaling het voorziet, omdat de aanvraag om hernieuwing al de bij art. 14 voorgeschreven vermeldingen niet bevatte, en omdat de verplichting van eiseres om verweerder in te lichten over de in acht te nemen vormen des te groter was daar laatstgenoemde een zeer bejaard man was;

Overwegende dat de aanvraag om hernieuwing waarin door eiseres duidelijk werd gezegd dat «indien, binnen drie maanden na de ontvangst van dit schrijven, wij, hetzij bij deurwaardersexploot, hetzij bij aangetekende brief, uw met redenen omklede weigering van hernieuwing of een ander aanbod of andere voorwaarden niet ontvangen, zal uw stilzwijgen worden geacht als een instemming met onze aanvraag om hernieuwing», verweerder met de vereiste duidelijkheid inlichtte over de formaliteiten die de wet hem oplegde;

Dat diens gevorderde leeftijd voor eiseres geen enkele bijkomende verplichting meebracht;

Overwegende dat het vonnis bovendien releveert dat eiseres «door tussenkomst van haar afgevaardigde ongetwijfeld de aanspraken van haar medecontractant heeft gekend»;

Overwegende dat uit deze redenen blijkt dat de rechter heeft beschouwd dat de tegenvoorstellen, die verweerder tijdens de besprekingen met de lasthebber van eiseres mondeling had gedaan, de huurder verplichtten om, binnen één maand na de dagtekening van deze tegenvoorstellen, de vrederechter ermee in kennis te stellen dat partijen het oneens waren omtrent de voorwaarden van de hernieuwde huur;

Overwegende dat zodanige beslissing in strijd is met de tekst van art. 18 van de wet van 30 april 1951, luidens

hetwelk de termijn van dertig dagen, die voor eiseres verval meebracht van het recht om hernieuwing van de huur aan te vragen, pas begint te lopen vanaf het tijdstip waarop de verhuurder hem bij deurwaardersexploot of bij aangetekende brief voorwaarden heeft meegedeeld die verschilden van die welke de huurder had voorgesteld ;

Dat het eerste onderdeel van het middel gegrond is ;

Om die redenen :

Vernietigt het bestreden vonnis ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan, zegt dat hierover door de feiten-rechter zal worden beslist ;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Bergen, zitting houdende in hoger beroep.

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 18 maart 1969.

Voorzitter : M. van Beirs.

Raadsheer-verslaggever : M. Ligot.

Advocaat-generaal : M. Dumon.

Vonnissen en arresten. — Art. 5 B.W. — Uitspraak bij wege van algemene en als regel geldende beschikking.

Betreffende de toepassing van een wetsbepaling heeft de bestreden beslissing, na de overwegingen geciteerd te hebben van een, in een andere zaak, door het Hof van Cassatie vernietigde beslissing, gezegd dat met die overwegingen geen rekening kan gehouden worden omwille van de maatstaf die het Hof van Cassatie heeft gekozen « hoewel in bewoordingen die er praktisch alle kracht aan ontnemen ».

Daar de bestreden beslissing zodoende de toepassing van de wetsbepaling ter zijde stelt door uitsluitend te steunen op het arrest van het Hof van Cassatie waarvan ze nochtans de stelling critiqueert, geeft ze, met schending van art. 5 B.W., aan bedoeld arrest het karakter van een algemene en als regel geldende beschikking.

N.V. Levensverzekeringsmaatschappij Utrecht
t./ Belgische Staat.

Gelet op het bestreden arrest, op 15 mei 1968 door het Hof van beroep te Brussel gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 5 van het Burgerlijk Wetboek, 2 van de wet van 31 juli 1963 tot wijziging, wat de belastingen ten behoeve van de gemeenten betreft, van de gecoördineerde wetten betreffende de verkeersbelasting op de autovoertuigen, 1, 148, 149, 151, 186, 357 en 358 van het wetboek van de inkomstenbelastingen gevoegd bij het koninklijk besluit van 26 februari 1964, de artikelen 357 en 358 zijnde de bepalingen van voormeld artikel 2 van de wet van 31 juli 1963,

doordat het bestreden arrest, na vastgesteld te hebben dat eiseres in haar conclusie voor het hof van beroep beschouwingen had vooropgezet, getrokken uit de tekst van voormelde wet van 31 juli 1963, uit de plaats welke die tekst bekleedt, uit de voorbereidende werken van die wet en uit de toepassing van die wet in de administratieve praktijk, om hieruit af te leiden dat de opcentiemen, door artikel 2 van diezelfde wet gevestigd, van dezelfde aard waren als de belasting waarbij zij werden gevoegd en er slechts een toebehoren van waren, dat ten deze de opcentiemen, voorwerp van de betwiste aanslagen, ge-

vestigd waren op de belasting der niet-verblijfhouders, voorzien bij artikel 1 van bedoeld wetboek en dat hieruit volgde dat, in overeenstemming met artikel 186 van dit wetboek, die opcentiemen niet moesten ter kohiere gebracht en opgevorderd, maar gekweten door verrekening van de door eiseres betaalde voorheffingen, het door eiseres opgeworpen middel verwerpt om die reden alleen dat in de huidige stand van de rechtspraak, die overwegingen niet dienend waren, of minstens niet gegrond, dat die overwegingen reeds waren geuit in een arrest dat het hof van beroep te Brussel had gewezen in een ander geding, dat het echter vernietigd werd door een arrest nummer F 194 F van 13 februari 1968, en dat het Hof van Cassatie beslist had dat uit de bestemming van de bij artikel 2 van de wet van 31 juli 1963 gevestigde opcentiemen volgt dat die centiemen de aard van een speciale belasting hadden verschillend van de belastingen of gedeelten van belastingen die tot grondslag dienen voor hun berekening en bedoeld zijn bij artikel 1 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen,

terwijl door hun beslissing aldus te staven hebben de rechters voor het afwijzen van de draagkracht die eiseres aan de hierboven ingeroepen artikelen van de wet van 31 juli 1963 en van het Wetboek van de inkomstenbelastingen toekende, aan voormeld arrest van het Hof van cassatie het karakter gegeven van een algemene en als regel geldende beschikking, en het bestreden arrest heeft derhalve artikel 5 van het Burgerlijk Wetboek en de bedoelde artikelen van de wet van 31 juli 1963 en van het wetboek van de inkomstenbelastingen geschonden ;

Overwegende dat door het beroep van eiseres aan het Hof van beroep de vraag werd voorgelegd of de opcentiemen gevestigd bij artikel 2 van de wet van 31 juli 1963 (artikel 357 en 358 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen) op de vennootschapsbelasting en op de belasting der niet-verblijfhouders, al dan niet de aard hebben van een speciale belasting, verschillend van de belastingen op grondslag waarvan zij berekend zijn en dus al dan niet kunnen gekweten worden door verrekening van het bedrag van de voorheffingen zoals dit geschiedt met de belastingen, voorzien bij artikel 1 van het Wetboek der Inkomstenbelastingen krachtens artikel 186 van dit wetboek ;

Overwegende enerzijds dat het bestreden arrest de overwegingen herneemt die eiseres in haar conclusie had uiteengezet ten gunste van de gelijkstelling, overwegingen overgenomen uit een vroeger arrest dat door het Hof van beroep op 31 mei 1966 was gewezen maar vernietigd werd door een arrest van het Hof op 13 februari 1968 ;

Overwegende anderzijds dat het bestreden arrest stelt dat uit dit laatste arrest dient besloten « dat in de huidige stand van de rechtspraak alle overwegingen die de gelijkstelling beogen niet dienend zijn » en nog « dat met de overwegingen die reeds in het vernietigd arrest van 31 mei 1966 waren uiteengezet... geen rekening kan gehouden worden omwille van de door het Hof van Cassatie gekozen maatstaf voor het bepalen van de aard van de belasting... » ; dat de aanvaarding van die maatstaf de verwerping van het beroep met zich meebrengt ;

Dat het, door aldus erop te wijzen dat de stelling van eiseres niet kan worden aangenomen, gelet op de door het Hof gekozen maatstaf, deze preciseert, dit is de budgetaire bestemming waarvan sprake is in de wet die deze belasting heeft ingevoerd en op grond van de tekst van deze wet, eraan toevoegt « hoewel in de bewoordingen die er praktisch alle kracht aan ontnemen... » ;

Overwegende dat het Hof van beroep zodoende de toepassing van artikel 186 van het Wetboek van de Inkomstenbelasting ter zijde stelt door uitsluitend te steunen op het arrest van het Hof van Cassatie waarvan het nochtans de stelling critiqueert ;

Overwegende dat artikel 2 van de wet van 7 juli 1865 in het onderhavige geval niet van toepassing was ;

Overwegende dat de bestreden beslissing, met schending van artikel 5 van het Burgerlijk Wetboek, aan bedoeld arrest het karakter geeft van een algemene en als regel geldende beschikking;

Dat derhalve het middel gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerster in de kosten;

Verwijst de zaak naar het Hof van beroep te Luik.

NOOT. — Het verbod van art. 5 B.W. is opgenomen in art. 6 Gerechtelijk Wetboek.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

9e Kamer. — 18 april 1969.

Voorzitter: M. Liard.

Raadsheren: M.M. Grenez en Van Hecke.

Advocaten: Mrs. Boonen en Verryck loco Grégoire

Binnenscheepvaart. — Art. 57 van de wet op de rivierbevrachting. — Reclamatie ad futurum. — Geen geldig protest.

Een telegram tijdens reis tot de schipper gericht, waarin gezegd wordt dat het schip met deskundigen zal gelost worden omdat vastgesteld is dat op de bodem van het schip zware olie ligt die de vervoerde lichte olie aantast, kan op zichzelf niet als een geldig protest in de zin van art. 57 van de wet op de rivierbevrachting beschouwd worden, daar het niet voldoet aan de substantiële vereisten van dat artikel.

N.V. Sotrabel t./ N.V. Seca.

Gezien in eensluitende uitgifte het vonnis der rechtbank van koophandel te Antwerpen de dato 20 november 1967 waarvan geen betekening wordt voorgelegd en waartegen op 28 februari 1968 een naar vorm en termijn regelmatig beroep werd aangetekend;

Aangezien ter bestrijding van de eis van geïntimeerde, strekkend tot vergoeding wegens beweerde ontaarding van lichte stookolie vervoerd aan boord van haar tankschepen « Kempen » en « Tournai », appellante volhoudt dat bij gebreke aan enig voorbehoud bij lossing gemaakt overeenkomstig artikel 57 der wet op de rivierbevrachting, de vordering is teniet gegaan;

Aangezien geïntimeerde hierop tevergeefs repliceert dat als geldig protest in de zin van voormelde wetsbepaling geldt haar telegram toegezonden op 30 april 1965, wanneer de schepen onderweg waren en waarbij zij ter kennis van appellante bracht dat het schip met deskundigen ter plaatse zou gelost worden omdat vastgesteld werd « dat grote partijen zware stookolie zich op de bodem bevinden en de kwaliteit van onze lichte stookolie hebben aangetast », en waarbij zij appellante tevens verantwoordelijk stelde voor de schade, met verzoek haar verzekering aan te spreken;

Aangezien inderdaad, enerzijds de substantiële vereisten van artikel 57 niet kunnen vervangen worden door een dergelijke mededeling en anderzijds daaruit blijkt dat geïntimeerde aanvaard had dat zou geladen worden in schepen waarvan de bodem met een laag zware stookolie zou bedekt geweest zijn;

Aangezien het kontrakt de dato 5 juni 1954, dat onderhavig vervoer beheerst, in dit verband voorziet dat appellante « des allèges complètement armées et équipées et en état de bonne navigabilité » ter beschikking zal stellen van geïntimeerde, die zich het recht voorbehoudt « toute allège sale et mal calibrée ou autre qui pourrait entraîner des pertes pour Seca » te weigeren;

Aangezien het weliswaar op grond van bewust beding aan geïntimeerde niet opgelegd was een schip waarvan de tanks bevuild waren te weigeren, maar geïntimeerde alleszins ingeval van aanvaarding der schepen, de daaraan verbonden risico's van beschadiging der koopwaar op zich nam;

Aangezien de eerste rechter derhalve de eis ten onrechte ingewilligd heeft;

Om deze redenen,

Het Hof, na beraad,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935, Alle andere, meer omvattende of strijdige besluiten verwerpend,

— Ontvangt het beroep;

— Doet het aangevochten vonnis teniet;

— Wijzigende:

— Verklaart de eis onontvankelijk;

— Wijst hem af;

— Verwijst geïntimeerde in de kosten in eerste aanleg;

Verwijst haar insgelijks in de kosten in beroep.

HOF VAN BEROEP TE LUIK

5e Kamer. — 21 mei 1969.

Voorzitter: M. Goffinet.

Raadsheren: MM. Van Hamont en Alsteens.

Op. Min.: M. Adeurs.

Advocaten: Mrs. Van Deurzen en Thoné.

Kansspelen. — Voorwaarden van het delict. — Kienspel. — Strafbaar.

Het kienspel is een spel waarbij de speler de uitgeloten nummers op zijn kaart moet plaatsen op dergelijke wijze dat zij overeenstemmen met de nummers er op vermeld. De grote prijs wordt toebedeeld aan de speler die de eerste een volledig gevulde kaart met uitgeloten nummers vertoont en het woord « kien » roept, terwijl een kleine prijs uitgereikt wordt aan de speler die het eerst in dezelfde omstandigheden een horizontale rij van 5 nummers aanbiedt.

Dit spel vergt een medewerking van de speler nl. wat betreft zijn aandacht bij het aanbrengen van de uitgeloten nummers op zijn kaart. Toch hangt het hoofdzakelijk af van de kans en wordt de speelzucht er ten zeerste door aangewakkerd. Het kienspel dient dan ook beschouwd als een strafbaar kansspel in de zin der wet van 1902.

Het is onverschillig dat dit spel tot nog toe door de overheid geduld werd en dat gemeentebesturen er bevestiging op heffen.

Op. Min. t./ Reefs, Beckers, Franssen, Joosten, Engelen, Maesen en Janssens.

Conclusie van het Openbaar Ministerie.

Gezien de inleidende dagvaarding in dato 1 december 1967.

Gezien zevende beklagde Janssen Gertrudis buiten de

betichting ten hare laste gelegd in de dagvaarding, tevens in vertoef gesteld werd om zich te verdedigen op grond van art. 2 der wet van 24-10-1902.

Gelet op het vonnis der Rechtbank van Tongeren in dato 6 juni 1968.

Overwegende dat de Eerste Rechter alle betichten vrij-spreekt voor de betichting voorzien sub. littera A;

dat inderdaad de tekst van bedoelde betichting de tekst van art. 1 der wet van 24-10-1902 op de kansspelen daartstelt.

Overwegende dat de Eerste Rechter, de vijf eerste betichten plichtig verklaarde aan het feit sub. litt. B.

Overwegende dat zesde betichte, Maessen Peter, plichtig wordt verklaard aan het feit B/2 der dagvaarding.

Overwegende dat zevende betichte Janssen Gertrudis tevens plichtig wordt verklaard aan het feit B/3 haar ten laste gelegd;

dat zevende beklaagde evenwel vrijgesproken wordt van de betichting voor dewelke zij ter zitting in vertoef gesteld werd.

Overwegende dat de Eerste Rechter bijgevolg het kien-spel niet beschouwde als een kansspel, naar de zin van art. 1 der wet van 24 oktober 1902;

dat hij evenwel dit spel bestempelde als « loterij », zoals voorzien door art. 301, 302 en 303 van het Strafwetboek.

Overwegende dat de Eerste Rechter ten onrechte het kienspel aanziet als een « loterij »;

dat inderdaad dit spel een daadwerkelijk kansspel daartstelt zoals voorzien door de wet van 24-10-1902, zoals blijkt uit de hierna volgende argumentatie.

Argumentatie in Rechte :

Quid kienspel

Het in casu gespeelde kienspel is een spel waarbij in het algemeen de kans op winst van het toeval afhangt. Immers, de deelnemers kopen of krijgen tegen een inzet aan geld, voor iedere of alle ronden van dit spel, een of meer kaarten waarop nummers voorkomen, terwijl de nummers op de diverse kaarten verschillen.

De kienstenen of kien-schijven, waarop de nummers vermeld staan, bevinden zich in een doos, waaruit zij door de omroeper worden genomen en afgeroepen. De overeenkomstige nummers op de kaarten worden afgeboekt. Zij die achtereenvolgens als eerste, tweede, enz., al naargelang het aantal per ronde beschikbaar gestelde prijzen, een rij op de kaart vol hebben en hiervan door het roepen van « kien » melding doen, zijn winnaars van de prijzen.

Overwegende dat door het woord « Kansspel », zoals gezegd in Van Dale's woordenboek — Kansspel blz. 1867 — dient verstaan ieder spel dat wordt beheerst door het geluk en gespeeld wordt om winst.

Overwegende dat het begrip kansspel, zoals bepaald in art. 1 der wet van 24-10-1902, op duidelijke wijze wordt vastgelegd door het Hof van Cassatie in zijn arrest van 26-3-1956. (R.W. 1956-1957, blz. 1317/. « Is een kansspel het spel dat, hetzij wegens de omstandigheden waarin het beoefend wordt, van zodanige aard is dat het totaal de overhand heeft op de lichamelijke of verstandelijke behendigheid. Zie ook Cass. 22-3-1954 - R.W. 1954-1955, blz. 460/.)

Overwegende dat het kansspel wijst op het spel in hoofdzaak gebaseerd op het toeval, waarin de kansen ongelijk zijn ten voordele van de uitbater, en het voordeel dat de speler kan bekomen slechts schijnbaar in het voordeel van de speler is;

dat alleen de winsten die de exploitant zich rechtstreeks of onrechtstreeks door middel van dat spel kan verschaffen in aanmerking komen.

Overwegende dat onze Strafwetgeving op dit vlak uitdrukkelijk het hiernavolgend onderscheid voorziet:

1. - Art. 557, 3e S.W.B.

« Zij die op de openbare straten, wegen, pleinen of plaatsen loterij of andere kansspelen aanleggen of houden... » Bedoeld artikel bedoelt noch de loterijspelen, noch de kansspelen welke een organisatie en een zekere duur noodzakelijk maken.

« Il s'agit de jeux ou loterie qui est un véritable jeu de hasard qu'on offre constamment aux passants et qui est joué à l'instant même (zie Rigaux et Trousse — Les codes de police — deel I Nypels et Servais).

Hieruit dient afgeleid dat artikel 557 — 3e S.W.B. het alleenstaand — voorbijgaand feit bestraft (op kermis) zonder dat er sprake kan zijn van een werkelijke organisatie en uitbating.

2. - Wet van 24-10-1902.

Artikel 1 bestraft iedere vorm van kansspel in zijn gebruikelijke betekenis. De wet bedoelt die spelen waarin hetzij wegens die spelen zelf, hetzij wegens de omstandigheden waarin zij worden beoefend, de kans het belangrijkste element is, dit wil zeggen de overhand heeft op de behendigheid en de verstandelijke spelcombinaties.

(Cass. 22-3-54 - R.W. 53-54, blz. 460;

Cass. 26-3-56 - R.W. 56-57, blz. 2317)

De wet van 24-10-1902 schaft art. 557 - 3e S.W.B. niet af, doch is van toepassing telkens wanneer er een werkelijke organisatie en er een werkelijk « spel » voorhanden is.

De strafbaarheid van het kansspel bestaat bijgevolg telkens de inrichter een kansspel organiseert in zijn voordeel en er winst mede opstrijkt, hoe miniem deze ook weze.

Het is dus duidelijk dat het voordeel dient getrokken « du jeu » - « au moyen du jeu » et à « raison du jeu ».

(zie R.P.D.B. Jeu et paris en matière répressive - Sub VII n° 40.)

3. - Art. 301 - 302 - 303 en 304 S.W.B.

Het is duidelijk dat hier wordt bedoeld de werkelijke loterij, waarvan aan de basis ligt een ganse onderneming — operatie die bestaat van het ogenblik af dat zij aan het publiek wordt aangeboden, doordat de inwendige administratie de nodige schikkingen getroffen heeft opdat het publiek zich « loterijbiljetten » zou hebben kunnen aanschaffen.

De beweegreden dezer organisatie bedoelt de hoop op het bewerkstelligen van winst, die door het lot wordt verkregen — middel dat juist door de wet wordt verboden (zie R.P.D.B. VII - jeu et paris en matière répressive n° 93/. Rigaux et Trousse deel IV - blz. 564).

Hier zien we bijgevolg dat de medewerking van de begunstigde absoluut overbodig is.

Verschil met kansspel wet van 24-10-1902.

Hier ligt bijgevolg het grote onderscheid met de wet van 24-10-1902.

Bij een loterij als bedoeld in art. 301 en vlg S.W.B. beslist uitsluitend het lot zonder daadwerkelijke medewerking van de deelnemers.

Wanneer de winnaar aangewezen wordt tengevolge van « zijn spel », heeft men met kansspel te maken in de zin van art. 305 S.W.B. en van art. 1 van de Wet van 24 oktober 1902. (zie Hof van Beroep Gent 11-3-1952 - 1953 blz. 116).

4. - Het houden van een speelhuis - art. 305 S.W.B.

De elementen nodig tot de strafbaarheid zijn hier de volgende:

1) het houden van een speelhuis waar het publiek toegang heeft.

2) kansspel — het is nodig dat de speler zich een voordeel of een winst kan verschaffen hoofdzakelijk door het lot of toeval.

(Rigaux et Trousse - IV deel - blz. 572 vlg.)

Het is duidelijk dat hier een zekere duurzaamheid en gewoonte vereist worden.

(zie R.P.D.B. - VII - jeu et paris en matière répressive n° 9).

Gelet op de voorgaande bestaande wetsbepalingen.

Overwegende dat voor de bepaling van de aard van het kienspel, zoals hoger omschreven, de spel-gemeenschap, waarin het door de deelnemers wordt beoefend, zeer kenschetsend is.

Overwegende dat de van elk der deelnemers verlangde activiteit, bestaande in het voortdurend aandacht schenken aan het afroepen der nummers, het afboeken der afgeroepen nummers op zijn kaart en door het roepen van « kien » melding doen van volle rijen en kaarten teneinde als winnaar van de prijzen in aamerking te kunnen komen, aan het met elkander in wedijver treden, als karaktertrek van het aldus uitgeoefende vermaak haar zin ontleent en ten doel heeft de spanning te verhogen waarmede de deelgenoten de door het toeval bepaalde toekenning der prijzen volgen met de daaraan verbonden prikkeling der speelzucht.

Overwegende dat bij het bedoeld kienspel de winnaar door het lot aangeduid wordt tengevolge van een feit of omstandigheid, door een bewerking of liever een spel zoals in casu het geval is.

Overwegende dat hier kenschetsend zijn de prikkeling van de speeldrift door het groeps karakter, spelmeeenschap en onderling wedijveren, waarbij nog het competitieelement een voorname factor daartelt;

dat dit laatste bij het kien- tot uiting komt omdat daar niet beslissend is het « kien hebben » maar het « kien zeggen ».

Overwegende dat deze aldus in gemeenschap plaats vindende bezigheid, in casu het kienspel, de werkelijke kenmerken vertoont van « hazardspel » in de zin van art. 1 der Wet van 24-10-1902.

Overwegende dat de Eerste Rechter dit onderscheid over het hoofd heeft gezien;

dat inderdaad zodra « de uitbating » van een kansspel bestaat, art. 577 - 3e S.W.B. niet toepasselijk is, doch de wet van 24-10-1902; dat bij een loterij zoals bedoeld in art. 301 en 302 S.W.B. het lot uitsluitend beslist, zonder daadwerkelijke medewerking van de deelnemers — dat de loting een individuele bezigheid daartelt — dat wanneer de winnaar aangewezen wordt ten gevolge van een « spel », men te doen heeft met een kansspel zoals voorzien bij art. 305 S.W.B. en art. 1 Wet van 24-10-1902.

Overwegende dat de Hoge Raad der Nederlanden reeds menigmaal op duidelijke en onomstootbare wijze heeft gezegd dat het « kienspel » een hazardspel is en niet een loterij. (zie arrest Hoge Raad der Nederlanden :

— 19-11-1934 — Nederlandse Jurisprudentie 1935 blz. 542.

— 11-12-1951 — Nederlandse Jurisprudentie 1952 blz. 368.

zie ook verschil loterij — kansspel :

— arrest Hof van Beroep Gent 11-3-1952 — R.W. 1952-53 blz. 116).

dat het dan ook om die reden is dat Nederlandse onderdanen, zoals in casu het geval is, alhier in België hun kans komen wagen.

Overwegende dat nu het vaststaat dat kienspel een kansspel is, het vaststaat uit de elementen van het dossier dat 1ste en 2de betichten als inrichters der kienavonden, betichten 3, 4, 5 en 6 als aangestelden der inrichters en 7de betichte als zaalhoudster zich een rechtstreeks voordeel verschaffen door middel van het kienspel.

Overwegende dat, quod non, de eventuele kosteloosheid der kaarten, de strafbaarheid van het kansspel niet belet; dat inderdaad die kosteloosheid de bevordering van de speelzucht, die de Wetgever juist heeft willen voorkomen, niet belet.

Overwegende dat de beweerde instemming van de burgemeester der gemeente, de strafbaarheid van het kansspel in geen dele kan opheffen.

Overwegende dat daarenboven het beroep op het feit dat vroeger of nadien gedurende een ganse duur in dergelijke gevallen nooit vervolgd werd, betichten niet kan baten, daar strafbepalingen door onbruik niet worden afgeschaft.

Overwegende dat het vroeger en mogelijk nadien stilzitten van het O.M., niet als oorzaak ener feitelijke dwaling kunnen worden ingeroepen, daar de betwisting niet betreft het karakter der ten laste gelegde feiten, doch de betekenis der wet, die iedereen geacht wordt juist te kennen.

Overwegende bijgevolg dat de betichting A lastens de zeven betichten bewezen is, zoals hierboven gezegd.

Overwegende daarenboven dat 7de betichte zich plichtig gemaakt heeft aan art. 305 S.W.B.;

dat inderdaad deze betichte haar zaal ter beschikking stelde van het publiek voor het houden van het gezegd « kienspel », zijnde een kansspel;

dat het publiek inderdaad toegang had tot de zaak zonder speciale formaliteiten;

dat 7de betichte eigenares was van bedoelde zaal, of er minstens het gebruik over had op die wijze dat zij er vrijelijk het kienspel waartoe het publiek zich leende kon verbieden.

Overwegende dat zoals blijkt uit het strafdossier, de vereisten der wet — gewoonte en duurzaamheid — in casu aanwezig zijn;

dat inderdaad 7de betichte reeds verschillende keren haar zaal ter beschikking stelde, lokaal dat doorging als « siége fixe ».

Overwegende dat 7de betichte zich hierdoor een onrechtstreeks voordeel verschafte, hoe miniem ook (Cas. 1-4-1963 — Pas. 1963 I 831).

Besluit :

Om deze redenen behage het het Hof :

het vonnis waartegen beroep teniet te doen en te zeggen dat alle betichten zich plichtig gemaakt hebben aan het houden van kansspel, zoals voorzien door art. 1 der Wet van 24-10-1902,

en de 7de betichte daarenboven plichtig te verklaren aan art. 305 van het Strafwetboek.

Arrest.

Overwegende dat de hogere beroepen tegen voormeld vonnis gericht, regelmatig zijn naar de vorm, tijdig werden ingeslagen en ontvankelijk zijn;

Overwegende dat derde, vierde en vijfde betichten, alhoewel behoorlijk gedagvaard, verstek laten gaan;

Overwegende dat het Kienspel een spel is, waarbij de speler de uitgeloten nummers op zijn kaart moet plaatsen op dergelijke wijze dat zij overeenstemmen met de nummers erop vermeld; dat zekere wel bepaalde regels gevolgd worden, vermids de grote prijs toebedeeld wordt aan de speler die de eerste een volledig gevulde kaart met uitgeloten nummers vertoont en het woord « kien » roept, terwijl een kleine prijs uitgereikt wordt aan de speler die de eerste in dezelfde omstandigheden een horizontale rij van vijf nummers aanbiedt;

Overwegende dat in dit spel de kans het belangrijkste element is, dit wil zeggen de overhand heeft op de be-

hendigheid en de verstandelijke combinaties vermits de volledige ingevulde kaart of rij, naar gelang de gespeelde prijzen, door het lot gevormd worden;

Dat nochtans zo dit spel afhangt van de kans, vermits de kaart of de rij naar gelang de gespeelde prijzen winnend wordt door het geleidelijk afroepen der uitgeloten nummers, het nochtans een medewerking vergt van de speler; dat inderdaad deze om winner te zijn, nauwkeurig het afroepen der uitgeloten nummers dient te volgen op gevaar af alle kans tot winnen op de vooropbepaalde prijs definitief te verliezen, zo hij bij onachtzaamheid vergeet of nalaat een enkel uitgeloot nummer op zijn kaart of zijn rij aan te tekenen;

Overwegende dat de personen die er aan deel nemen door de drift van het spel geleid worden, dat hun drift des te groter wordt, omdat de verhouding tussen het betrekkelijk gering bedrag van de inzet en de te winnen prijs groot is en met de kostprijs van een of meerdere kaarten te riskeren, zij de hoop koesteren een prijs te winnen;

Dat hun speelzucht aangewakkerd wordt en steeds toeneemt; dat het te dien opzichte volstaat aan te halen dat de Rijkswacht vernomen had dat in het vervolg verschillende autobussen gratis ter beschikking van de spelers zouden gesteld worden; (stuk 7)

Dat trouwens het bedrag van de inzet onverschillig ter zake is, wijl de tekst van artikel 1 van de wet van 24 oktober 1902 geen beperking desomtrent vermeldt (zie ook *Parlementaire handelingen*, Minister van Justitie 1900-1901 blz. 701); Dat om al die redenen, het kansspel een kansspel is.

Overwegende dat het verschil tussen de loterij (art. 301 Strafwetboek) en het kansspel zelf (wet van 1902) erin bestaat dat in de loterij de deelnemer zich beperkt een biljet aan te kopen en de winnende nummers te controleren, terwijl in het kansspel de speler door het nagaan zijner kaarten en het verloop van het spel zelf actief aan dit kansspel deelneemt;

Overwegende dat er geen sprake is van een loterijspel of kansspel in de zin voorzien door artikel 577, 3° van het strafwetboek wijl in huidig geval er een werkelijke organisatie der spelen bestond (inrichters, toezichters, zaal, gevoerde publiciteit enz...) en de spelen niet op gedurige wijze aan de voorbijgangers aangeboden werden en onmiddellijk gespeeld werden;

Overwegende dat de onoverwinnelijke dwaling door betichten ingeroepen niet bestaat, wijl de interpretatie van de wet niet afhangt van het tot nu toe niet optreden van de overheid, evenmin van de houding der Gemeentebesturen betreffende het heffen van belastingen alsook niet van het houden van «kienavonden» door allerlei verenigingen met medeweten of medewerking van de overheid;

Dat het verbod van het inrichten van kansspelen volstrekt en totaal is, zelfs indien zij georganiseerd zijn ten voordele van weldadigheidswerken of instellingen van openbaar nut (zie desbetreffend de besproken gevallen in de *Parlementaire handelingen* 1901-1903, Senaat bl. 32, 41 en 67 Kamer Bl. 1043)

Overwegende eindelijk dat de Wetgever van de wet van 1902 aan de rechter uitdrukkelijk aanbevolen heeft zich niet door een bedrieglijke schijn te laten misleiden en de inrichting en uitbating der kansspelen te beteugelen, onder welke bedrieglijke vorm ook zij zich zouden verschuilen (verslag aan de Kamer van 31 Januari 1902).

Overwegende dat de zes eerste betichten ontegensprekelijk een voordeel uit de ingerichte kansspelen hebben geput en door hun toedoen tot de uitbating der kansspelen en der «kienavonden» medegewerkt hebben; dat hetzelfde geldt voor zevende betichte die haar lokaal ter beschikking der inrichters stelde;

Overwegende dat de betichting waarvoor zevende be-

tichte in vertoef gesteld werd niet bewezen is, wijl de inzetten niet overdreven waren;

Om deze redenen,

Het Hof, uitspraak doende in openbare zitting en op tegenspraak, behalve tegenover derde, vierde en vijfde betichten die verstek doen;

Gelet op artikel 24 Wet van 15 juni 1935, 186 Strafvordering, art. I van de Wet van 24 oktober 1902, en artikel 140 Wet op de Rechterlijke Inrichting;

Ontvangt de hogere beroepen;

Vernietigt het bestreden vonnis;

Uitspraak doende met eenparigheid van stemmen, verklaart al de betichten plichtig aan de hoofdbetichting ten hunnen laste gelegd;

Veroordeelt hen ieder voor de betichting A tot een gevangenisstraf van vijftien dagen en een geldboete van tweehonderd frank, gebracht op vierduizend frank subsidiair een maand gevangenezitting;

Verder op gewone wijze rechtsprekende;

En aangezien de betichten nog niet veroordeeld werden tot een hoofdgevangenisstraf van meer dan zes maanden of tot een criminele straf en dat hun verbetering te hopen is, zegt dat de uitvoering van de hoofdgevangenisstraf alleen zal opgeschorst worden voor een termijn van drie jaar.

Spreekt zevende betichte vrij van de betichting voorzien door artikel 2 der wet van 24 oktober 1902.

Veroordeelt ieder der betichten tot een zevende van de kosten in beide aanleggen, deze begroot op: 2.472 fr.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

2e-bis Kamer. — 9 februari 1968.

Voorzitter: M. De Preter.

Advocaten: Mrs. Van den Heuvel loco Dillen en Castille.

Gemeente. — Burgemeester vordert een persoon op om in het belang van de veiligheid op de openbare weg een tak uit een boom te verwijderen. — Geen wettelijke grondslag.

Eiser vraagt van de gemeente vergoeding voor de schade die hij geleden heeft door een ongeluk bij het verwijderen van een tak uit een boom: volgens een verklaring van de burgemeester heeft deze hem daartoe bij hoogerdringendheid opgevorderd in het belang van de veiligheid op de openbare weg.

De burgemeester mag op grond van de wet van 31 december 1963 in vredestdij de personen en zaken opvoeren die hij nodig acht, doch enkel tijdens het optreden van de gemeentelijke brandweer en wanneer deze in het kader van haar eigen opdracht optreedt, wat hier niet het geval was.

De burgemeester kon ook niet handelen krachtens het decreet van 14 december 1789 en de wet van 16-24 augustus 1790, daar hij krachtens die bepalingen niet bevoegd is om over te gaan tot opvoering van personen. Voor het overige is niet in te zien hoe de burgemeester kon opvoeren op grond van de wet van 5 maart 1935 betreffende de burgerlijke opeisingen, van de wet van 19 augustus 1948, gewijzigd door de wet van 10 juni 1963 betreffende de prestaties van openbaar nut in vredestdij of van art. 105 gemeentewet.

Beullens t./ Gemeente Hove.

Overwegende dat aanlegger op 20 juli 1964, te Hove verongelukte bij het verwijderen van een afgeknakte tak uit

een boom langs de Mechelsesteenweg; dat bij huidig geding, de vergoeding wordt nagestreefd van de schade — morele en materiële — die uit dit ongeval ontstond en dat te dien einde, de Gemeente Hove wordt aangesproken, behoorlijk vertegenwoordigd;

Overwegende dat in het exploit van rechtsingang, de eis gesteund wordt op de wetten inzake burgerlijke opvoeding, minstens op art. 1382-1383 en 1384 B.W.;

Overwegende dat aanleggende partij zich beroept op een schriftelijke verklaring van de Burgemeester van Hove, lastens dewelke hij bevestigt Beullens G., op 20 juli 1964 opgevorderd te hebben, bij hoogdringendheid en dat die opvoeding geschiedde in het belang van de veiligheid op de openbare weg;

Overwegende dat in bewuste verklaring nergens te lezen staat dat belanghebbende opgevorderd werd in zijn hoedanigheid van lid van de civiele bescherming, in het raam van en voor de behoeften van de civiele bescherming; dat aanleggende partij dit wel voorhoudt, maar dit door niets bewijst; dat overigens, de Burgemeester, niet bevoegd was om zulke opvoeding op grond van de wet van 31 december 1963 te doen; dat de Burgemeester, in vredetijd de personen en zaken mag opvorderen die hij nodig mocht achten doch dit enkel tijdens het optreden van de gemeentelijke brandweerdiensten, en wanneer deze diensten in het raam van hun eigen opdracht optreden (art. 3 al. 2 van de wet); dat de redactie van het art. 5 voldoende aantoot en art. 9 en volgende van dezelfde wet van 31 december 1963, dit nog nader toelichten, dat er een duidelijk onderscheid is gemaakt tussen de bevoegdheid inzake opvoeding enerzijds van de Minister van Binnenlandse Zaken (al. 1 van art. 5) en anderzijds, van de Burgemeester (al. 2); dat in onderhavig geval, er nochtans geen optreden is geweest van de gemeentelijke brandweerdiensten;

Overwegende dat, althans volgens de gebruikte bewoordingen in zijn hogervermelde geschreven verklaring, de burgemeester eerder blijkt gehandeld te hebben in uitvoering van het Decreet van 14 december 1789 en de wet van 16-24 augustus 1790; dat wordt aanvaard dat, bij ontstentenis van ieder gemeentelijk reglement, voor die uitvoering de Burgemeester krachtens art. 90 van de Gemeentewet, mag optreden van ambtswege in geval van hoogdringendheid, door middel van bijzondere en individuele maatregel, betekend aan de belanghebbende en gesanctioneerd door dwang (Manuel de Droit Adm. T. I, nr. 752 - A. Buttgenbach); dat nochtans evenmin hier de Burgemeester bevoegd is om over te gaan tot opvoeding van personen;

Overwegende dat voor het overige men niet inziet op welke wetgeving de Burgemeester zich zou gesteund hebben om op te vorderen; dat de burgerlijke opeisingen (wet van 5.3.1935 en K.B. van uitvoering van 1.2.1938, gewijzigd door K.B. van 27.9.1938, 31.3.1939, 10.10.1939 en 1.5.1945) slechts mogen plaats grijpen in geval van oorlog of, in vredetijd, met het oog en de voorbereiding op oorlog; dat de wet van 19 augustus 1948, gewijzigd door de wet van 10 juni 1963 betreffende de prestaties van openbaar nut in vredetijd ook geen toepassing vindt, evenmin trouwens als de opeising waarvan de Burgemeester krachtens zijn politiemacht kan gebruik maken (art. 105 Gemeentewet) vermits deze de opeising betreft van de militaire overheid en de Rijkswacht;

Overwegende dat het in die omstandigheden vaststaat dat, de opvoeding, indien het een opvoeding was, op onrechtmatige wijze gebeurd is; dat de Burgemeester hierdoor een persoonlijke fout heeft begaan, waardoor de gemeente Hove niet aansprakelijk is;

Overwegende dat vanzelfsprekend, daar waar er van rechtmatige opvoeding geen sprake kan zijn, er ook geen sprake kan zijn van vergoeding van schade op grond van de wetten op de burgerlijke opvoeding; dat de overige rechtsgronden, ingeroepen tegen de Gemeente Hove, te weten art. 1382-1383-1384 B.W., waarvan gewag wordt

gemaakt in de inleidende dagvaarding, niet nader uiteengezet worden in de besluitschriften van aanleggende partij; zodat zij moet geacht worden op deze middelen niet aan te dringen;

Overwegende dat het niet dienend ter zake is te onderzoeken of er een, en in voorkomend geval welke, overeenkomst tot stand is gekomen tussen partijen, vermits dit buiten de perken valt door eisende partij aan het debat gesteld;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Tegensprekelijk rechtdoende;

Na erover beraadslaagd te hebben;

Alle andere en strijdige besluiten verwerpend;

Verklaart de eis ontvankelijk doch ongegrond en wijst hem af;

Legt de kosten van het geding ten laste van aanlegger.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE DENDERMONDE

1e Kamer. — 28 maart 1968.

Voorzitter: M. Rollier.

Rechters: M.M. Mosselman en Matthys.

Openbaar ministerie: M. De Saeger.

Hinder. — Aansprakelijkheid van de eigenaar op grond van art. 544 B.W. — Omvang. — Aansprakelijkheid van de aannemer. — Verhaal van de eigenaar. — Beding dat de aannemer aansprakelijk stelt. — Interpretatie.

Wanneer een eigenaar door een aannemer een gebouw heeft laten oprichten waardoor, zelfs zonder onrechtmatige daad van de eigenaar, aan zijn nabuur stoornissen worden opgelegd die de gewone nadelen van hun nabuurschap overtreffen, is hij tegenover zijn nabuur gehouden tot vergoeding van de hele schade die voortvloeit uit het werk dat de abnormale stoornissen heeft veroorzaakt.

De aannemer, die geen medeëigenaar is, is niet aansprakelijk op grond van art. 544 B.W.; de bouwheer heeft tegen hem enkel een verhaal voor dat deel van de schade dat aan de fouten van de aannemer te wijten is.

Het beding in het aannemingscontract volgens hetwelk de aannemer uitsluitend verantwoordelijk is voor de schade aan het eigendom van geburen, dekt klaarblijkelijk enkel de verantwoordelijkheid op basis van art. 1382 B.W., doch niet die welke ten laste van de bouwheer voortvloeit uit art. 544 B.W.

De Beer t./ Roelandt

en

Roelandt t./ Van Nieuwenhove.

Overwegende dat de bouwheer Roelandt Arthur op zijn eigendom, gelegen naast het eigendom van aanlegster, overging tot afbraak- en herbouwingswerken; — dat de werken voor zijn rekening werden uitgevoerd door aannemer Van Nieuwenhove Arthur; dat aanlegster voorhoudt dat er tengevolge van de uitvoering van deze werken ernstige schade veroorzaakt werd aan haar gebouw, gelegen te Beveren-Waas, Panisstraat, nr. 32;

Overwegende dat de vordering van eiseres, ingeleid bij geboekt exploit dd. 15 september 1967 van gerechtsdeurwaarder Jan Wiemeersch, met standplaats Aalst, ertoe strekt de bouwheer Roelandt Arthur te horen veroordelen tot betaling van een schadebedrag, groot 50.000 Frank, on-

der voorbehoud van vermeerdering of vermindering van dit bedrag in de hoop van het geding, met de gerechtelijke interesten ;

Overwegende dat verweerder Roelandt Arthur, bij exploit dd. 30 september 1967 van gerechtsdeurwaerder Caestecker Jozef, met standplaats Beveren-Waas, aannemer Van Nieuwenhove Arthur in tussenkomst en vrijwaring heeft geroepen, aanvoerende dat laatstgenoemde aansprakelijk dient gesteld voor de veroorzaakte schade en dienvolgens, ondermeer op grond van art. 6 van het bijzonder lastenkohier, gehouden is de bouwheer te vrijwaren en schadeloos te stellen voor alle veroordelingen, die tegen hem zouden kunnen uitgesproken worden ;

Overwegende dat beide vorderingen (A.R. nr. 7387 en 7523) innig verknocht zijn en dat een goede rechtsbedeling vereist dat zij zouden worden samengevoegd om door één en hetzelfde vonnis te worden beslecht ;

Overwegende dat alle partijen in ondergeschikte orde om een deskundig onderzoek verzoeken ;

Overwegende dat de vordering van eiseres De Beer tegen de bouwheer Roelandt Arthur klaarblijkelijk gesteund is op art. 544 B.W. ; — dat indien laatstgenoemde verweerder, in zijn hoedanigheid van eigenaar, zelfs zonder het plegen van een onrechtmatige daad, bij het louter uitoefenen van zijn eigendomsrecht, aan eiseres, zijn nabuur, stoornissen heeft opgelegd, die de gewone nadelen van hun buurschap overtreffen, hij krachtens de traditie en het algemeen principe, vastgelegd door art. 11 van de grondwet, gehouden is het verbroken evenwicht te herstellen door betaling van eiseres van een rechtmatige vergoeding ; — dat de bouwheer tegenover zijn nabuur gehouden is tot vergoeding van de *gehele schade*, die voortvloeit uit de werken, die door hem bevolen werden en de abnormale stoornissen hebben veroorzaakt ;

Overwegende dat de aannemer, die terzelfdertijd geen medeëigenaar is, en die door het uitvoeren der werken zijn medewerking heeft verleend tot het veroorzaken van de schade, daarentegen nooit op grond van zelfde art. 544 B.W. medeverantwoordelijk kan worden gesteld met de bouwheer, daar hij totaal vreemd is aan de rechtsverhouding, die voortspuit uit dit buuschap ; (Cass. 28/1/1965 ; R.G.A.R. 1965, n° 7424 ; Ber. Gent 1 juni 1961 — R.W. 61-62 kol. 743) ;

Overwegende dat de bouwheer enkel gerechtigd is een verhaal uit te oefenen tegenover zijn aannemer tot recuperatie van *het deel der schade*, dat te wijten is aan de fouten van deze laatste ;

Overwegende dat het art. 6 van het door de bouwheer en de aannemer ondertekende lastenkohier, dat bedingt dat laatstgenoemde uitsluitend verantwoordelijk blijft voor gebeurlijke schade aan het eigendom der geburen, niet tegenstelbaar is aan eiseres, daar zij in deze overeenkomst niet is tussengekomen (res inter alios acta) ;

Dat, wat betreft de verhouding tussen de bouwheer en de aannemer onderling, deze clausule op restrictieve wijze dient geïnterpreteerd en bij afwezigheid van enig uitdrukkelijk beding, klaarblijkelijk enkel de verantwoordelijkheid op basis van art. 1382 B.W. dekt, doch niet deze die ten laste van de bouwheer voortvloeit uit art. 544 B.W. (R.P.D.B. Compl. II, V° Devis et Marchés, n° 795 ter et quater ; studie van M.A. Flamme in J.T. 1965, blz. 265 ; Brussel (Ver. Kamers) 19/2/1963, J.T. 265, motieven) ;

Overwegende dat op grond van hogergemelde overwegingen het noodzakelijk voorkomt een deskundige aan te stellen met de hiernavermelde opdracht ;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

alle verdere en meeromvattende besluiten verwerpende, — voegt samen de zaken ingeschreven op de Algemene

rol onder de nummers 7387 en 7523, — ontvangt de hoofdvordering en de vordering in tussenkomst en vrijwaring, en alvorens erover ten gronde uitspraak te doen ;

Stelt aan als deskundige de heer J.L. Cloquet, Burgerlijk Ingenieur, architect, wonende te Gent, Buyssestraat, nr. 1, met opdracht ;

Na kennis te hebben genomen van alle terzake dienen- de bescheiden en na partijen te hebben gehoord of deze althans bij aangetekend schrijven te hebben opgeroepen, het gebouw, gelegen te Beveren-Waas, Panisstraat, nr. 32 toebehorende aan eiseres De Beer Madeleine, te onderzoeken en in een met redenen omkleed en onder eed bevestigd verslag de toestand van dit gebouw te beschrijven ; na te gaan of dit gebouw schade heeft ondergaan door de afbraak- en herbouwingswerken, bevolen door verweerder Roelandt Arthur en uitgevoerd door de in vrijwaring geroepen aannemer Van Nieuwenhove Arthur ; desgevallend deze schade te beschrijven en te ramen, en ondermeer de herstellingen nodig om aan de schade te verhelpen, de duur en de kostprijs ervan, de gebeurlijke blijvende minderwaarde van het gebouw alsmede de eventuele duur der gebruikserving te bepalen ; de oorzaak van de onderscheidene schadeposten op te sporen en zijn advies te doen kennen nopens de eventuele verantwoordelijkheid, zowel van aannemer als van derden, desgevallend in dit verband meer in het bijzonder het juiste aandeel in de schade te bepalen, dat aan het gebouw van eiseres werd veroorzaakt door de fouten van de aannemer Van Nieuwenhove Arthur ; verder alle dienstige vragen van partijen te beantwoorden en alle nuttige inlichtingen te verstrekken ;

Zegt dat de deskundige zijn verslag ter griffie alhier zal nederleggen binnen de drie maand na de aanvaarding zijner opdracht ;

Kosten in opschorting ;

NOOT. — Zie Cass. 14 juni 1968, R.W. 1968-1969, 405. Verg. Rb. Antwerpen, 27 december 1968, J.T. 1969, 223.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE LEUVEN

1e Kamer. — 27 maart 1968.

Voorzitter : M. Meulemans.

Rechters : Mevrouw Swinnen en M. Coelst.

Advocaten : Mrs. Vertessen, Nelissen-Grade, Vandeurzen loco Geyskens, Reynders en Theunis.

Onrechtmatige daad. — Verkeersongeluk. — Onvoldoende zichtbaarheid en verkleurd teken nr. 1A. — Aansprakelijkheid van Staat, gemeente en weggebruiker.

Ongeval op de aansluiting van een kleine straat, voorzien van teken nr. 1A, aan een rijksweg, voorzien van teken nr. 2. Het teken nr. 1A was niet voldoende zichtbaar door struikgewas en totaal vergroend.

Een vierde van de aansprakelijkheid rust op de Staat die tekortgekomen is aan zijn verplichting van bewaking en onderhoud van het teken, een vierde op de gemeente die ingevolge het decreet van 1789 en de wet van 1790 verantwoordelijk is voor het veilig verkeer op haar grondgebied en de gevaarlijke, reeds geruime tijd bestaande toestand moest kennen. De helft van de aansprakelijkheid rust op de weggebruiker van de kleine straat : hij had in feite voorrang van rechts, maar zij kende de plaats, de vorm van het teken was nog zichtbaar en het teken moest niet noodzakelijk aan de aandacht van een normaal oplettend weggebruiker ontsnappen ; hij heeft verzuimd blijk te geven van bijzondere voorzichtigheid ten einde ongevallen te voorkomen

en de door de omstandigheden geboden maatregel te nemen.

Van Schoelant t./ Bollen e.a.

Gezien het vonnis dd. 21 november 1966, op tegenspraak gewezen door de vrederechter van het kanton Diest, in eensluitende uitgifte voorgelegd;

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering, ingeleid door Bollen, thans geïntimeerde en appellant, ertoe strekte de andere aanwezige partijen solidair of in solidum te horen veroordelen tot het betalen van schadevergoeding ad. 6.693 fr. met de vergoedende en de gerechtelijke interesten en de kosten, naar aanleiding van een verkeersongeval dat plaats vond te Bekkevoort op 16 december 1965;

Overwegende dat de eerste rechter de gemeente Bekkevoort buiten zake stelde, 1/4 van de verantwoordelijkheid ten laste van de Belgische Staat legde en 3/4 ten laste van appellanten Van Schoelant en De Cock;

Overwegende dat blijkt uit de gegevens van de neergelegde strafbundel dat het ongeval zich voordeed te Bekkevoort, ter hoogte van de aansluiting van de staatsbaan Leuven-Diest met het Hondstraatje; dat ten opzichte van dit ongeval, laatstgenoemd straatje rechts uitmondt op de staatsbaan; dat appellante Van Schoelant uit het Hondstraatje gereden kwam terwijl Bollen de staatsbaan bereed in de richting Leuven;

Overwegende dat het Hondstraatje, gevolgd door Van Schoelant voorzien is van het gevaarsteken nr. 1 A; dat de verbalisanten echter vermelden in hun P.V. dd. 26 december 1965, dat dit verkeersteken niet meer voldoende zichtbaar was door de struikgewassen en totaal vergroend; dat de kleur ervan niet meer te onderscheiden was;

Overwegende dat appellante Van Schoelant dan ook beweert dat zij, van haar kant, komende van rechts ten opzichte van Bollen en door geen enkel reglementair en zichtbaar verkeersteken gebonden, over de voorrang van rechts beschikte;

I. Over de verantwoordelijkheid van de Belgische Staat.

Overwegende dat het verkeersteken nr. 2 op de staatsbaan Leuven-Diest en het eraan beantwoordend kwestieus verkeersteken nr. 1 A in de Hondstraat, geplaatst werden door de diensten van de Belgische Staat; dat deze derhalve instaat voor de bewaking en het onderhoud ervan; dat niet betwist wordt dat het totaal vergroend was en derhalve niet meer reglementair, zoals voorgeschreven door art. 7/2 W.C.; dat de Belgische Staat aldus te kort is gekomen aan zijn verplichting van bewaking en onderhoud; dat deze fout oorzaak is van het ongeval;

II. Over de verantwoordelijkheid van de gemeente Bekkevoort:

Overwegende dat de gemeente, ingevolge de decreten van 1789 en 1790 verantwoordelijk is voor veilig verkeer over gans het wegnnet van haar grondgebied en dit ongeacht welke de overheid is die instaat voor de bewaking en het onderhoud van deze wegen;

Overwegende dat ingeval van verzuim van de verantwoordelijke bewaker, de gemeente niettemin de verplichting blijft behouden, veilig verkeer te verzekeren en geen gevaar te laten bestaan; dat deze verplichting van de gemeente uiteraard een ruimer voorwerp heeft dan deze van de bewaker van de weg, daar men immers rekening moet houden met het feit dat de gemeente steeds ter plaatse is en dus zeer goed geplaatst om veiligheidsmaatregelen te treffen (cfr. R. Dalq, *Traité de la Responsabilité Civile*, 2e éd., t. I, nr. 1438 bis en de er aangehaalde rechtspraak);

Overwegende anderzijds dat het verkeersteken totaal vergroend en het struikgewas zodanig gegroeid was dat

het verkeersteken er voor een deel door verdoken werd; dat zulks wijst op een toestand die reeds geruime tijd bestond; dat de gemeente deze toestand moest of had kunnen kennen; dat hij een gevaar uitmaakte daar hij van aard was de weggebruikers in dwaling te brengen en ongevallen te verwekken;

Overwegende dat de gemeente, die deze toestand heeft laten bestendigen zonder maatregelen te nemen, te kort is gekomen aan haar verplichting van veilig verkeer; dat ook deze fout oorzaak is van het ongeval;

III. Over de verantwoordelijkheid van Schoelant.

Overwegende dat uit hetgeen hierboven gezegd werd volgt dat deze partij in feite over de voorrang van rechts beschikte;

Overwegende nochtans, enerzijds, dat blijkt uit de gegevens van de bundel en uit het eerste vonnis (persoonlijke verschijning van partijen) dat Van Schoelant sedert jaren woont op de Staatsbaan te Bekkevoort en dan nog slechts op ± 100 m. van de plaats van het ongeval; dat zij dus niet beweren kan dat zij de belangrijkheid van deze grote verkeersweg niet kende of niet wist dat het oprijden ervan uiteraard gevaarlijk was en met voorzichtigheid moest geschieden;

Overwegende anderzijds dat het verkeersteken wel geheel verkleurd was, wat niet wegneemt dat de vorm ervan zichtbaar bleef; dat het « niet voldoende » zichtbaar was, hetgeen niet betekent dat het noodzakelijkerwijze aan de aandacht van een normaal voorzichtig en oplettend weggebruiker moest ontsnappen;

Overwegende tenslotte en vooral dat het Hondstraatje slechts $\pm 2,50$ m. breed is, dus zeer smal in vergelijking met de Staatsbaan, $\pm 10,50$ m. breed, dat appellante, gekomen aan de aansluiting, zich hiervan toch rekenschap moest geven en bij het nemen van haar voorrang de verplichting had de voorschriften van art. 15 van het Verkeersreglement na te leven; dat immers het voorrangrecht degene die het kan invoeren, geenszins ontslaat van de verplichtingen die hij zelf moet in acht nemen, meer bepaald van blijk te geven van bijzondere voorzichtigheid ten einde ongevallen te voorkomen en van de door de omstandigheden geboden maatregelen te nemen;

Overwegende dat blijkt uit de bestanddelen van de zaak dat Van Schoelant haar feitelijke voorrang heeft genomen, zonder daarbij de nodige voorzichtigheid in acht te nemen; dat ook deze fout oorzaak is geweest van het ongeval;

IV. Over de verdeling van de verantwoordelijkheden.

Overwegende dat de Belgische Staat, enerzijds, en de gemeente Bekkevoort, anderzijds, respectievelijk te kort gekomen zijn aan hun verplichtingen van bewaking en onderhoud en van veilig verkeer; dat nochtans de zwaarste fout bedreven werd door appellante Van Schoelant, daar zij te kort is gekomen aan een voor de weggebruikers belangrijke plicht, nl. voorzichtig te rijden; dat, gelet hierop, het billijk voorkomt 1/4 van de verantwoordelijkheid ten laste van de Belgische Staat te leggen, 1/4 ten laste van de gemeente Bekkevoort en 1/2 ten laste van appellanten Van Schoelant en De Cock;

Overwegende dat de samenloop van de verschillende fouten gelijktijdig heeft bijgedragen tot het ontstaan van de ganse schade geleden door Bollen; dat de verschillende betrokken partijen dan ook verantwoordelijk zijn tegenover Bollen, ieder voor het geheel of de ene bij gebreke aan de andere, zodat het behoort hen in solidum te veroordelen;

V. Over de schade.

Overwegende dat de eerste rechter het bedrag van deze schade juist raamde;

Om deze redenen,

De rechtbank :

Alle verdere of tegenstrijdige besluiten van de hand wijzende ;

Voegt samen de zaken ingeschreven op de algemene rol onder de nrs. 8030 en 8776 ;

Verklaart het beroep van appellanten Van Schoelant en De Cock ontvankelijk en gedeeltelijk gegrond, het beroep van appellant Bollen ontvankelijk en gegrond, het incidenteel beroep van de Belgische Staat ontvankelijk doch ongegrond, wijst deze partij ervan af ;

Dienvolgens doet het bestreden vonnis teniet en wijzigende, zegt voor recht dat de partijen Van Schoelant en De Cock, de Belgische Staat en de gemeente Bekkevoort, verantwoordelijk zijn voor het litigieus ongeval respectievelijk voor de 1/2, 1/4 en 1/4 ;

Veroordeelt hen bijgevolg in solidum te betalen aan partij Bollen de som van 6.693 fr. met de vergoedende en de gerechtelijke interesten ;

Legt 1/2 der kosten van beide aanleggen ten laste van appellanten Van Schoelant en De Cock, 1/4 ten laste van de Belgische Staat en 1/4 ten laste van de gemeente Bekkevoort.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE KORTRIJK

1e Kamer. — 15 februari 1968.

Advocaten : Mrs. Van Duerm loco De Gezelle
en Grillet loco D'Hooghe.

**Koop-verkoop. — Verborgen gebreken. — Tweedehands
wagen. — Bouwjaar. — Aankoop door vakman.**

De carrosserie G. heeft een tweedehandswagen die een ongeval had gehad, als zijnde van het jaar 1966 gekocht ; later bleek dat hij van het jaar 1965 was. Zij vraagt een deel van de prijs terug.

De deskundigheid van de koper, de goedkope prijs en de bijzondere omstandigheden wijzen ten deze in de richting dat de koper op eigen risico heeft gekocht en dat het bouwjaar geenszins een bepalend motief geweest is om de geschiktheid van de zaak waartoe de koper ze bestemde, te beïnvloeden. De verschillen tussen de auto's van verschillend bouwjaar konden voor de koper als vakman geen geheim zijn, en de vermelding van de factuur : « in de staat waarin de wagen zich bevindt, welgekend door de koper » duidt ten overvloede aan dat de koper met kennis van zaken bereid was de prijs te betalen voor de auto zoals hij hem had bevonden.

P.V.B.A. Carrosserie Gillis t./ Lefevère.

Gezien de daging van 28 augustus 1967, waarbij de P.V.B.A. van verweerder de betaling vordert van 20.000 fr. met de gerechtelijke rente en de kosten van het geding ;

Overwegende dat de P.V.B.A. op 7 maart 1967 bij verweerder een geaccidenteerde auto « Porsche » type 911 kocht « in staat zoals hij zich bevindt en welgekend door de koper » voor 65.000 fr. + taks, samen 65.455 fr. ;

dat de P.V.B.A. een plaatslagersbedrijf is en deskundig inzake autovoertuigen ;

dat de verweerder op de factuur heeft vermeld : bouwjaar 1966 ;

dat na de aankoop het gebleken is dat het bouwjaar in feite 1965 is ;

dat de P.V.B.A. daaruit afleidt dat zij voor de wagen

tenminste 20.000 fr. minder zou hebben betaald daar het bouwjaar de koopprijs grotendeels heeft beïnvloed, reden waarom de P.V.B.A. de voormelde eis instelt op grond van verborgen gebreken, nl. de artikelen 1461 en volg. B.W. ;

Overwegende dat de verweerder de gegrondheid van de eis betwist betogend dat 65.000 fr. stellig de waarde was van de geaccidenteerde wagen, of deze nu van 1965 of 1966 was, daar dergelijke Porsche in 1965 nieuw kost 298.000 fr. en in occasie 185.000 fr. ;

Overwegende dat de P.V.B.A. een occasievoertuig heeft gekocht in de staat waarin het zich bevindt en welgekend door de koper ;

Overwegende dat de rechtsleer en de rechtspraak over de vrijwaring wegens verborgen gebreken bij de koop-verkoopovereenkomst van occasievoorwerpen als volgt kan samengevat worden :

de wettelijke vrijwaring in hoofde van de verkoper blijft in de regel bestaan, tenzij de al te goedkope prijs (Hrb. Gent, 24 april 1880, Pas. 1881, III, 75 ; De Page, T. IV, nr. 1911) of bijzondere omstandigheden doen vermoeden dat de koper op eigen risico en gevaar kocht (noot J.C.B. 479 ; Hrb. Brussel, 7 febr. 1946, J.C.B. 191) ;

deze wettelijke vrijwaring bij occasieaankopen is echter minder ruim dan bij nieuwoorkoop omdat de sleet en het gewoon onderhoud noodzakelijk medeverrekend is in de prijs (Hrb. Brussel, 20 mei 1920, J.C.B. 283) ;

tot hoever deze minderwaarde de vrijwaring vermindert, verschilt van geval tot geval (Hrb. Gent, 12 maart 1890, J.C.F. p. 160 ; Hrb. Antwerpen, 16 april 1936, P.P. 1937, 24 ; Hrb. Brussel, 31 oktober 1941, J.C.B. 1942-44, 40 ; Rb. Amsterdam, 6 dec. 1918, W. 10422) ;

Overwegende dat hier de deskundigheid van de koper, de goedkope prijs en de bijzondere omstandigheden wijzen in de richting dat de koper op eigen risico en gevaar heeft gekocht en dat het bouwjaar geenszins een bepalend motief is geweest om de kwaliteit en de geschiktheid van de zaak waartoe de P.V.B.A. ze bestemde te beïnvloeden ; dat bovendien, al is het uiterlijk van de Porsche-wagen in 1965 en 1966 hetzelfde, inwendige schikkingen en verbeteringen aan het bouwjaar 1966 zijn aangebracht die voor een vakman als eiseres geen geheim konden zijn en dienvolgens door haar vóór de aankoop konden worden geconstateerd ;

dat de vermelding van de factuur : « in de staat waarin de wagen zich bevindt, welgekend door de koper » ten overvloede aanduidt dat de P.V.B.A. met kennis van zaken bereid was 65.000 fr. te betalen voor de geaccidenteerde auto zoals zij hem heeft bevonden ;

Overwegende dat de eis dienvolgens ongegrond is ;

Om deze redenen,

De Rechtbank,

alle andere besluiten afwijzend,

Ontzegt aan de P.V.B.A. haar vordering, kosten te haren laste ;

Verklaart het vonnis uitvoerbaar bij voorraad, niettegenstaande elke voorziening en zonder borgstelling.

ARBEIDSGERECHT VAN BEROEP TE BRUSSEL.

3e Kamer voor bedienden. — 4 september 1968.

Voorzitter : M. P.P. Geysen.

Advocaten : Mrs. Mares en Carré loco De Gavre.

Taalgebruik in bestuurszaken. — Bediendencontract. — Op proef — Van bepaalde duur. — Niet-naleving van art. 41 van de wet van 2 augustus 1963. — Contracten niet tegenstelbaar aan de bediende.

Volgens art. 41 van de wet van 2 augustus 1963 zijn de bedrijven die in de hoofdstad Brussel gevestigd zijn, gehouden de door de wetten voorgeschreven akten en bescheiden, bestemd voor hun personeel, te stellen in het Nederlands wanneer ze het nederlandssprekend personeel aanbelangen.

Onder toepassing van dat artikel vallen de arbeidsovereenkomsten op proef en voor bepaalde duur, die enkel rechtsgeldig zijn wanneer zij bij geschrift zijn vastgelegd. Daar de overeenkomsten ten deze opgesteld zijn in strijd met voornoemd art. 41, zijn ze niet tegenstelbaar aan de bediende en dienen ze beschouwd te worden als niet beantwoordend aan de vereisten respectievelijk van art. 3 en art. 2 van de wet op het bediendencontract. Daaruit volgt dat de bediende moet beschouwd worden als verbonden zijnde door een overeenkomst van onbepaalde duur.

Verdickt t./ Cado-Radio.

Overwegende dat de ontvankelijkheid van het beroep, regelmatig naar de vorm, niet betwist noch betwistbaar is ;

Overwegende dat het beroep strekt tot de hervorming van de aangevochten beslissing welke appellant afwees van zijn vordering tot het bekomen van een bedrag van 15.000 fr. ten titel van opzeggingsvergoeding ;

Overwegende dat de eerste rechter zijn beslissing motiveerde door de rechtsgeldigheid te aanvaarden van de beide tussen partijen afgesloten overeenkomsten, de eerste zijnde een contract op proef afgesloten op 5 januari 1965 en verstrijkend op 4 april 1965, de tweede hierop volgend ditmaal afgesloten voor een bepaalde duur van drie maand verstrijkend op 4 juli 1965 ; dat tijdens deze laatste periode appellat een «stand» moest houden in een grootwarenhuis te Gent, dat, doordat deze onderneming niet voldoende rendeerde geïntimeerde een einde stelde aan het contract op 1 juni 1965 mits betaling aan appellat van de overeengekomen wedde tot op 5 juli 1965, datum waarop de overeenkomst van bepaalde duur normaal zou beëindigd geweest zijn ; dat bij toepassing van art. 21 der samengeordende wetten op de arbeidsovereenkomsten voor bedienden, appellat op geen meer uitgebreide schadeloosstelling kon aanspraak maken dan deze welke hij reeds bekam ;

Overwegende dat appellat voor de eerste maal in graad van beroep aanvoert dat de beide afgesloten arbeidsovereenkomsten nietig zouden zijn bij toepassing van de artikelen 41 en 51 van de wet van 2 augustus 1963 inzake het taalgebruik in bestuurszaken, aangezien zij in de franse taal gesteld zijn dan wanneer appellat nederlandstalig is, in Aalst woont en zijn bedrijfsactiviteit bovendien nog diende uit te oefenen in «stands» door geïntimeerde uitbaat in warenhuizen, gelegen in eentalig nederlandstalig gebied ;

Overwegende dat het aangevoerde middel ontvankelijk is, gelet op het feit dat het de openbare orde raakt, en derhalve in elke aanleg voor de eerste maal kan opgeworpen worden ;

Overwegende dat appellat zich ten onrechte steunt op de nietigheidssanctie voorzien bij art. 51 der voormelde wet, daar de aldaar voorziene nietigheid enkel tot voorwerp heeft de handelingen en verordeningen die uitgaan van de administratieve overheid en strijdig zouden zijn met de beschikkingen der wet ; dat bedoeld artikel niet tot voorwerp heeft de handelingen gesteld door de privé-sector zoals nader omschreven bij artikel 41 derzelfde wet ;

Overwegende nochtans dat volgens de bepalingen van dit artikel 41 de bedrijven welke gevestigd zijn in Brussel-hoofdstad, gehouden zijn de door de wetten voorgeschreven akten en bescheiden, bestemd voor hun personeel, te stellen in het nederlandstalig wanneer zij het neder-

landssprekend personeel aanbelangen ;

Dat onder toepassing van gezegd artikel vallen de arbeidsovereenkomsten op proef en voor bepaalde duur, gezien inderdaad deze alleen rechtsgeldig zijn wanneer zij bij geschriften zijn vastgelegd zoals bepaald bij de artikelen 3 en 2 der samengeordende wetten op de arbeidsovereenkomsten voor bedienden (cfr. advies V.C.T. Nederlandse afdeling, 29 maart 1966, nr. 1516, R.W. 1965-66, kol. 1945, nr. 36 ; I, de Weerdt, Het taalgebruik in het bedrijfsleven, p. 23 en voetnota 39 en volgende) ;

Overwegende dat de Raad dient vast te stellen dat kwetstige contracten gesteld werden in de franse taal, daar waar appellat nederlandstalig is en in Aalst woonachtig is, zijnde in eentalig nederlandstalig taalgebied ;

Dat het van geen belang is te stellen dat appellat de franse taal zou verstaan, daar de wetgever onder het begrip «nederlandstalig sprekend personeel» bedoeld heeft het personeelslid waarvan de moedertaal of de hoofdtaal het nederlandstalig is ; dat zulks in casu het geval is ; (F.F.M. De Kempeneer, Verslag over de Activiteit van de V.C.T., R.W. 1967-68, col. 374, nr. 21/2 ;)

Overwegende dat bedoelde arbeidsovereenkomsten derhalve opgesteld zijn in strijd met de gebiedende voorschriften van art. 41, al. 2 van voormelde wet ; dat gezien de taalwetten van openbare orde zijn, bedoelde contracten in rechte niet tegenstelbaar zijn aan appellat zolang zij niet in de bij de wet van 1963 opgelegde taal gesteld zijn (De Weerdt op cit. p. 5 en p. 49 en volgende, met verwijzing naar de Parlementaire Handelingen) ; dat de Rechtbanken dit ambtshalve dienen op te werpen gelet op voormeld karakter van openbare orde der bedoelde wetten ;

Overwegende dat diensvolgens bedoelde overeenkomsten dienen beschouwd te worden als niet beantwoordend aan de vereisten respectievelijk van artikel 3 en 2 der samengeordende wetten op de arbeidsovereenkomsten voor bedienden, gezien deze artikelen de tegenstelbaarheid van het contract als essentiële vereiste stellen en het geschrift als bewijsmiddel hiertoe door geen enkel gebrek mag aangetast zijn ;

Overwegende dat hieruit volgt dat appellat dient beschouwd te worden als verbonden te zijn geweest door een overeenkomst van onbepaalde duur ;

Overwegende dat het beroep diensvolgens gegrond blijkt met dien verstande dat appellat recht heeft op een opzeggingsvergoeding gelijk aan 3 maanden wedde, hetzij 15.000 fr. te verminderen met het door geïntimeerde reeds betaalde bedrag van 5.000 fr. voor de periode gaande van 5 juni tot 4 juli 1965 ;

Om deze redenen :

Het Arbeidsgerecht van Beroep te Brussel, 3de Kamer voor bedienden ;

Alle verdere meer uitgebreide of tegenstrijdige besluiten verwerpende als ongegrond of niet ter zake dienend ; Gelet op art. 24 van de wet van 15 juni 1935 ;

Verklaart het beroep ontvankelijk en gegrond als volgt ;

Vernietigt het bestreden vonnis ; veroordeelt geïntimeerde te betalen aan appellat de som van 10.000 fr. ten titel van opzeggingsvergoeding, met de gerechtelijke interesten en de kosten van beide aanleggen.

BOEKBESPREKING

Schrans, G., *Inleiding tot het Europees economisch recht*, Story-Scientia, Gent/Leuven, 1969, 579 p. - Prijs : 840 BF.

Naast de publikatie van het monumentale collectieve werk *Droit des communautés européennes*, opgesteld o.l.v.

Procureur-Generaal W. - J. Ganshof van der Meersch en Prof. M. Waelbroeck en uitgegeven in de reeks *Les Nouvelles* (uitg. F. Larcier), is het verschijnen van Schrans' Inleiding tot het Europees Economisch Recht de gebeurtenis van het (af)lopende academiejaar op het gebied van het Europese gemeenschapsrecht. Dit om een dubbele reden. Vooreerst omwille van de opzet: een alomvattend overzicht bieden van een gebied waar zulks tot op heden ten eenemale ontbrak, ondanks een veelheid van literatuur. Vervolgens omwille van de persoon van de auteur, welke ongetwijfeld terzake in België de meest bevoegde specialist is en aan wie dan ook zeer terecht de leeropdracht « Europees economisch recht » aan de Rijksuniversiteit te Gent werd toevertrouwd.

Deze « Inleiding tot het Europees economisch recht » is bedoeld als een syllabus bij het onderwijzen van deze leerstof, aldus schrijver in zijn woord vooraf. Het werk is wel veel meer dan een loutere « syllabus ». Het is een uiterst volledig en duidelijk overzicht van een haast oeverloze materie, welke niet alleen voor studenten maar eveneens voor al degenen die deze nieuwe rechtstak in hun praktijk ontmoeten, een onmisbare leidraad zal zijn. Schrans heeft immers t.a.v. de omvang van de materie de juiste formule gevonden. Alle aspecten van het economisch recht der Europese Verdragen worden behandeld; controverses worden signaleerd, maar er wordt in de regel niet op ingegaan. Ten behoeve van de belangstellende lezer wordt evenwel aan het einde van ieder hoofdstuk, of zelfs van iedere belangrijke afdeling, een uitgebreide literatuurlijst (bijgehouden tot september 1968 opgenomen, zodat meteen een nader onderzoek van de controverses aan de hand van deze bibliografie en van de in de tekst aangehaalde Europese of nationale rechterlijke uitspraken mogelijk wordt.

De grote klaarheid van het werk van Schrans is in ruime mate te danken aan de voortreffelijke manier waarop hij de materie heeft ingedeeld. Het boek omvat, benevens een substantiële inleiding, drie delen; in het eerste en meest omvangrijke deel wordt gehandeld over de gemeenschappelijke markt; het tweede deel behandelt het gemeenschappelijk beleid; het laatste deel handelt over de E.G.K.S. en Euratom-verdragen, met een korte toevoeging over het overeenkomstprotocol betreffende de energie-vraagstukken van 21 april 1964.

In de inleiding wordt een begripsomschrijving van het Europees economisch recht gegeven — (de regels van het Europese recht die op een specifieke wijze de inrichting en de werking van de economische gemeenschappen beheersen) —, het beginsel van de markteconomie toegelicht, waarbij schrijver zeer terecht opmerkt dat de voorkeur voor de techniek van de markteconomie vooral als interpretatieregel geldt en niet als een materiële rechtsregel, de grondslagen van het Europees economisch recht uiteengezet — (het instellen van een gemeenschappelijke markt; het nader tot elkaar brengen van het economisch beleid van de Lid-Staten (art. 2 E.E.G.) — en de verhouding tussen de verdragen toegelicht (E.G.K.S. en Euratom gelden als *lex specialis* t.a.v. het E.E.G.-Verdrag). Bondig maar treffend, weet Schrans bepaalde problemen in enkele lijnen te situeren. Aldus worden in nauwelijks twee pagina's de interpretatieproblemen van het Europees economisch recht op een meesterlijke wijze geanalyseerd, aan de hand van de rechtspraak van het Hof van Justitie. De fusie van de gemeenschappen wordt in slechts vier paragrafen behandeld; dit volstaat evenwel voor schrijver om tot de kern van de zaak door te dringen ⁽¹⁾. Dit zijn slechts twee voorbeelden uit vele, welke aantonen dat schrijver niet alleen de moeilijke en omvangrijke materie volkomen beheerst, maar er tevens in slaagt met brio « zijn waar te verkopen ».

Deel I: « De gemeenschappelijke markt » is opgesplitst in elf hoofdstukken.

Hoofdstuk I handelt over het discriminatieverbod in het E.G.K.S.- en E.E.G.-Verdrag, en wordt afgesloten met een vergelijking tussen beide verboden. Deze vergelijking toont aan dat het discriminatieverbod van art. 4, lid b, E.G.K.S. ruimer is dan dit van art. 7 E.E.G., enerzijds, maar dat het discriminatieverbod van art. 7 E.E.G. toch een voorname betekenis heeft, anderzijds, omdat « het 1° » betrekking heeft op *alle economische sectoren* (behoudens de toepassing van art. 232, E.E.G.-Verdrag), 2° omdat het a.h.w. een leitmotiv is, dat men terugvindt in de meest belangrijke hoofdstukken van het verdrag en 3° omdat het — zoals ten andere het discriminatieverbod van het E.G.K.S.-Verdrag — principieel niet beperkt is door *uitzonderingen, vrijwaringsmaatregelen, ontnappingsclausules*, en dgl. » (p. 50). Uit dit uittreksel blijkt dat ook hier weer schrijver de essentie « in a nutshell » weergeeft.

In hoofdstuk II, dat een helder beeld ophangt van de douane-unie, besteedt schrijver ampele aandacht o.m. aan de begrippen « heffing van gelijke werking als een douanerecht » en « maatregelen van gelijke werking als kwantitatieve beperkingen », aan de standstill-bepalingen van artt. 12, 31 en 32 E.E.G., en aan de verhouding tussen het G.A.T.T. en de E.G.K.S. en E.E.G.

Hoofdstuk III, waarin het vrij verkeer van werknemers wordt beschreven, is opzettelijk (te) kort gehouden, « aangezien deze materie in de eerste plaats deel uitmaakt van de cursus over « Europees sociaal recht » (p. 85, noot 1). Hoewel de motivering aanvaardbaar is, blijft het wel jammer dat dit onderdeel van de gehele materie in het werk van Schrans niet ten volle wordt ontwikkeld. Daarenboven is het spijtig dat schrijver nog niet kon beschikken over de tekst van verordening nr. 1612/68 d.d. 15 oktober 1968, welke een definitieve regeling voor het vrij verkeer van werknemers inhoudt ⁽²⁾.

Zeer uitvoerig gaat schrijver in op de vrijheid van vestiging en het vrije dienstenverkeer. Hierbij worden de actualiteitsproblemen « en vedette » gesteld: de Europese naamloze vennootschap — getrouw een zijn gedragslijn spreekt schrijver zich niet uit *pro* of *contra* ⁽³⁾ —, de coördinatie-richtlijn van 9 maart 1968 en het rechtskarakter van richtlijnen.

Na een beknopt hoofdstuk over de vrijmaking van het betalings- en kapitaalverkeer tussen de Lid-Staten, volgt de hoofdbrok van het werk, hoofdstuk VI: Het E.E.G.-mededingingsrecht. Uit zijn proefschrift « Octrooien en octrooicenties in het Europees mededingingsrecht » (Story-Scientia, Gent, 1966) en uit talloze studies ⁽⁴⁾ was reeds vroeger gebleken dat Schrans een der grootmeesters van het Europees kartelrecht is. De 114 blz. die hij in het huidige werk aan dit onderwerp besteedt, zijn dan ook uitgegroeid tot een juridisch recital van grote klasse. Schrijver heeft hier het relevante van het irrelevante gescheiden en stelt de stof voor in een merkwaardig systematische ordening. Wel weze opgemerkt dat afdeling VI niet meer « up to date » zal zijn na het antwoord van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen op prejudiciële vragen van het Kammergericht van Berlijn ⁽⁵⁾ en van de Rechtbank van Koophandel te Brussel ⁽⁶⁾. Dit is nu eenmaal onvermijdelijk, gelet op de vlugge ontwikkeling van het E.E.G.-mededingingsrecht. De blijvende waarde van Schrans' uiteenzetting ligt echter hierin, dat zijn ordeningssysteem toelaat steeds vlot aan te sluiten bij de latere rechtsontwikkeling.

In de volgende hoofdstukken worden behandeld: dumping, steunmaatregelen vanwege de Lid-Staten, de belastingen, aanpassing van de wetgevingen en het statuut van de openbare ondernemingen ⁽⁷⁾. Zoals hij reeds had gedaan bij de bespreking van het vestigingsrecht licht de schrijver ook hier de complexe materie toe met interessante toepassingsgevallen. Onder de aldus geëxpliciteerde casusposities treft men o.m. aan de steunmaatregelen aan Ford Tractor (Belgium) Ltd. te Antwerpen en het aanleggen

van een collector voor industrieel afvalwater in de streek van Geel (Amoco-zaak).

In deel II schetst schrijver — in 90 blz. — een klaar overzicht van het gemeenschappelijk landbouwbeleid, het gemeenschappelijk vervoerbeleid, de economische politiek en de handelspolitiek t.a.v. derde landen. Nogmaals komen in dit deel, naast de wetenschappelijke hoedanigheden van de auteur, zijn pedagogische kwaliteiten tot uiting; het betoog is bondig, helder, volledig, in één woord: volmaakt.

In het laatste deel worden tenslotte de sectoriële voorschriften besproken: kolen en staal, kernenergie.

Het werk van Schrans heeft m.i. slechts één enkele schaduwzijde; zij betreft dan nog alleen de vorm. Het boek had nog aan waarde gewonnen, indien het zou afgesloten geweest zijn met een zaakregister. Wat erger is, het menigvuldig door elkaar gebruiken van verschillende lettertypes, biedt een weinig fraai, om niet te zeggen lelijk, uitzicht. Sommige pagina's vertonen hiaten (vb.: p. 194, p. 201). Deze vormtekorten vallen des te meer op, daar het boek werd uitgegeven bij Story-Scientia, welke steeds onberispelijk verzorgde publikaties aflevert. Het is waarlijk jammer dat een boek van zo hoge kwaliteit niet op de gewone wijze werd gedrukt, zoals de handboeken van A. Mast, J. Van Houtte, E. Van Bogaert, e.a. De wens weze geformuleerd dat bij een tweede uitgave met deze vormopmerkingen rekening zal worden gehouden.

Guy Schrans heeft aan alle beoefenaars van het Europees recht een zeer grote dienst bewezen. Zijn werk verhoogt in de ruimste mate de toegankelijkheid van het Europees economisch recht. Het is niet slechts een «syllabus» voor studenten of een loutere «inleiding». Het is een volwaardig handboek, dat onmisbaar is voor alle advocaten, magistraten, bedrijfsjuristen en in de sector van het economisch recht betrokken ambtenaren. Dit meesterwerk moge het succes kennen, dat het ten volle verdient.

Prof. Dr. L. P. Suetens.

(1) Zie hierover uitvoerig G. van Hecke en P. Verloren van Themaat, in R. W., 1968-69, 1297.

(2) Ver. nr. 1612/68, 15 oktober 1968, Pb., 19 oktober 1968, L 257/2. Zie M. van Look, Het vrij verkeer van werknemers in de E.E.G. nu een realiteit, S.E.W., 1969, 274; M. van Look en G. Vernailen, De vreemde werknemer in België, in: Het juridisch statuut van de vreemdeling in België, S.W.U., 1969, 197-240.

(3) Zie o.m. J. Van Ryn, Faut-il instituer la «société européenne»? J. T., 1967, 377.

(4) Onder de meest recente studies:

— Burgerlijke sancties bij inbreuk op het Europees Kartelrecht, T.P.R., 1966, 359;

— L'application du droit communautaire des ententes économiques par la Cour de justice des Communautés Européennes (affaire Grundig-Consten), R. C. J. B., 1967, 180;

— Een belangrijk arrest van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen over de verhouding tussen het Europees kartelrecht en de nationale octrooiwetgevingen, R. W., 1967-68, 1889;

— Herstel van de schade bij inbreuk op het Europees economisch recht door een onderneming, een Lid-Staat of een Gemeenschapsinstelling, R. W., 1968-69; 529;

— Octrooicentievereenkomsten t.a.v. het E.E.G.-kartelrecht, in Europees Kartelrecht, S.W.U., 1969, 57-90;

— Herstel van de schade ten gevolge van schending van het E.E.G.-Verdrag, *ibidem*, 137-159.

(5) Zie M. R. Mok, «Zweischranken»-leer aanvaard — of toch niet?, S.E.W., 1969, 24.

(6) Rechtbank van Koophandel Brussel, 18 februari 1969, J. T., 1969, 322, met noot G. Bricmont.

(7) Over dit laatste punt verscheen pas een interessant werkje: J. van de Calseyde, De rechtspositie van de overheidsbedrijven in het Europees kartelrecht, S.W.U., 1969, 87 p.

EUROPEES RECHT

Vrij verrichten van diensten voor advocaten

De Commissie heeft een voorstel voor een richtlijn inzake het vrij verrichten van diensten voor advocaten goedgekeurd.

Met dit voorstel zal het advocaten, die onderdanen zijn van een lid-staat van de Gemeenschap en regelmatig zijn ingeschreven bij de balie of het gerecht van een der lid-staten en daar hun beroep uitoefenen, bovendien mogelijk worden rechtskundig advies te verlenen of in rechte als raadsman op te treden in alle lid-staten van de Gemeenschap.

Wel te verstaan gaat het hier uitsluitend om de werkzaamheden in verband met het geven van rechtskundig advies en het in rechte als raadsman optreden. Het beroep van advocaat brengt in bepaalde lid-staten werkzaamheden ter uitoefening van het openbaar gezag met zich mee. Deze zijn krachtens artikel 55 van het Verdrag van Rome, uitgezonderd van het recht van vestiging en derhalve eveneens van het vrij verrichten van diensten. De advocaat dient bij het verlenen van zijn diensten ook de wettelijke regelingen van het ontvangende land in acht te nemen. Ter zitting treedt de begunstigde van de richtlijn bovendien als raadsman op samen met een advocaat van het ontvangende land. Het in rechte als raadsman optreden vormt namelijk een onderdeel van de rechterlijke organisatie en met name van de rechtsprocedure van het ontvangende land. De buitenlandse advocaat is wellicht niet bekend met deze organisatie en procedure; hij zal zich voor dit aspect van zijn werkzaamheden dus doen vergezellen door een confrère van het ontvangende land.

In haar document stelt de Commissie de Raad voor, advocaten van de zes lid-staten overeenkomstig het Verdrag in staat te stellen op het gehele grondgebied van de Gemeenschap de werkzaamheden te verrichten die zij in eigen land, doch in een rechtsgebied van een balie of gerecht waarbij zij niet zijn ingeschreven, uitoefenen.

Ten einde in het kader van het recht van vestiging een regeling te scheppen betreffende de gehele advocatuur, zal voordien de onderlinge erkenning van de diploma's alsmede een zekere coördinatie van de beroepsregels tot stand moeten worden gebracht.

Het onderhavige voorstel is van groot belang, omdat daardoor voor de advocaten de uitoefening van hun werkzaamheden in de dienst van personen en ondernemingen in de gehele Gemeenschap wordt vergemakkelijkt.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"

BALIELEVEN

Verbond van Belgische Advokaten

Op 8 mei 1969 had op het justitiepaleis te Brussel de installatie plaats van 7 werkcommissies, welke werden opgericht in de schoot van het Verbond van Belgische Advokaten.

In zijn openingsrede, uitgesproken in het Frans, verwelkomde de Voorzitter van het Verbond, de Heer Stafhouder Mr. *Servais*, de Heer Emmanuel Gilson de Rouvreaux, Deken van de Belgische Nationale Orde van Advokaten. Na vervolgens de leden van de commissies te hebben verwelkomd, schetste de Voorzitter de reden en het doel van de oprichting van de verschillende commissies.

Nadat de Ondervoorzitter van het Verbond, Mr. *Gielen*, welke het woord voerde in het Nederlands, een goede verstandhouding en een vruchtbare samenwerking tussen het Verbond van Belgische Advokaten en de Belgische Nationale Orde van Advokaten had bepleit, benadrukte hij dat het hoog tijd werd dat de advokaten eens grondig hun problemen zouden onderzoeken.

Er werd daarop overgegaan tot de installatie van de volgende commissies: een Wetgevende Commissie onder het Voorzitterschap van Mr. Carlos De Baeck, een Commissie voor de Hervorming van het Beroep onder de leiding van Mr. Jean de Longueville, een Bijscholingscommissie voor de Franssprekenden met als voorzitter Mr. Jean Botson, een Bijscholingscommissie voor de Nederlandssprekenden onder het voorzitterschap van Mr. Jan Ronse, een Commissie voor Public Relations met als voorzitter Mr. Fernand Coupe, een Financiële Commissie onder de leiding van Mr. Jean-Pierre Schuermans en tenslotte een Commissie tot Mechanisering van het Beroep, waarvan Mr. Robert Monette het Voorzitterschap zal waarnemen.

De bijeenkomst werd besloten met een receptie.

Op 2 juni 1969 had er op het Justitiepaleis te Brussel een beperkte persconferentie plaats, waarop de Voorzitters en Sekretarissen de werkzaamheden en de doelstellingen van hun commissies zouden toelichten.

In een korte inleiding onderstreepte de Sekretaris-Generaal van het Verbond van Belgische Advokaten, Mr. Jacques de Suray, nogmaals het doel en de taak van de opgerichte commissies. Indien wij in de huidige evolutie van onze maatschappij niet hopeloos achterop willen raken, wordt het hoog tijd de nieuwe situatie waarvoor ons beroep geplaatst is te onderzoeken en voorstellen te doen om ons beroep aan de nieuwe gegevenheid aan te passen. Deze evolutie zal nochtans geenszins het fundamentele principe van het beroep van advocaat kunnen wijzigen. De advocaat zal een sociale taak in de maatschappij moeten blijven vervullen, doch om aan de noden van de steeds veranderende maatschappij te kunnen blijven voldoen, zijn grondige aanpassingen noodzakelijk. Het Verbond heeft zich tot doel gesteld aan deze noodzakelijkheid tegemoet te komen en in samenwerking met de Belgische Nationale Orde van Advokaten naar de gepaste oplossingen te zoeken. Deze samenwerking en coördinatie zal worden verzekerd door een protocol dat zal worden uitgewerkt. De rol van de commissies zal erin bestaan om, elk binnen de perken van zijn bevoegdheid, de evolutie van de Balie voor te bereiden.

Vervolgens werd het woord verleend aan Mr. C. De Boeck, voorzitter van de Wetgevende Commissie. In zeer klare bewoordingen schetste hij de taak, welke deze commissie zal aanvaarden: enerzijds een systematisch onderzoek van alle wetsvoorstellen en -ontwerpen om te zien

of er iets in zit dat van belang zou kunnen zijn voor het beroep van advocaat. Elk lid van de commissie zal een sektor van de wetgevende activiteit voor zijn rekening nemen en zal, zodra nodig, de Voorzitter verwittigen, waarop de commissie zal worden samengeroepen. Zonodig zullen alsdan de nodige voetstappen worden gedaan. Anderzijds zal de commissie, daar waar nodig, zelf initiatieven nemen om door wetsvoorstellen tot een oplossing te komen van problemen, welke zich voor de balie zouden stellen.

Mr. J. Botson, voorzitter van de Bijscholingscommissie voor Franssprekenden, wenste te benadrukken dat zijn commissie enkel tot doel heeft de in haar domein reeds bestaande initiatieven te coördineren. Vooral de studie van de gerechtelijke hervorming en van de B.T.W. zullen aanvankelijk haar voornaamste doelstellingen zijn. Over de te volgen formule kan voorlopig nog niets met zekerheid worden gezegd.

Namens de Voorzitter van de Bijscholingscommissie voor Nederlandssprekenden, kondigde Mr. M. Denys aan dat op 11 en 12 oktober te Knokke een residentieel weekend zal worden gehouden over de B.T.W. met een beperkt aantal deelnemers.

Namens de Financiële Commissie onderstreepte Mr. J. P. Schuermans dat deze commissie tot taak zal hebben de financiële problemen van de advocaat te onderzoeken en naar passende oplossingen te zoeken. Vooral aan de financiële toestand van de jonge advocaat dient grondig verholpen. Daarnaast zal een onderzoek worden gewijd aan het probleem van de ziekte- en invaliditeitsverzekering, het pensioen en de tarifiering van de honoraria. Voor wat betreft de ziekte- en invaliditeitsverzekering en het pensioen hebben reeds meerdere instellingen hun belangstelling getoond. In verband met de tarifiering zal een onderzoek worden gewijd aan de in verschillende balies toegepaste barema's. Elk lid van de commissie zal verantwoordelijk zijn voor één sektor en regelmatig verslag uitbrengen. De jonge advokaten zullen bij de werkzaamheden worden betrokken.

Mr. J. de Longueville schetste daarop de taak van de Commissie tot Hervorming van het Beroep. Een onderzoek zal worden gewijd aan de bestaande beroepsregels, waarvan sommigen essentieel zijn en zullen blijven, anderen mogelijk alle betekenis hebben verloren. De hervorming van het beroep van advocaat zal worden onderzocht en voorstellen zullen worden gedaan. Na beëindiging van haar werkzaamheden zal de commissie een verslag opstellen dat zal worden overgemaakt aan de Nationale Orde van Advokaten. Dit verslag dat, onder voorbehoud van akkoord van de Nationale Orde, zal worden gepubliceerd en een analyse zal inhouden van de thans bestaande toestand, de voor- en nadelen ervan zal beschrijven en de passende oplossingen zal voorstellen. De voornaamste te onderzoeken problemen zullen zijn: mogelijk voor de advocaat zijn beroep uit te oefenen buiten zijn kabinet, de minima-honoraria, de prioriteit aan de balie en de rendabiliteit van het beroep.

De Commissie voor Public Relations zal trachten o.m. door middel van T.V. uitzendingen het publiek in te lichten over het beroep van advocaat.

Als besluit kondigde Mr. de Suray aan dat het Verbond op 13 september 1969 te Mons zijn jaarlijks congres zal houden. Zoveel mogelijk advokaten zouden aan dit congres moeten deelnemen. Kortelings zal tevens de uitslag worden bekend gemaakt van de door het Verbond inge-

richte opiniepeiling. Tot slot kondigde Mr. de Suray aan dat op verzoek van talrijke personen *Credoc* een demonstratie zal geven in het rekencentrum van de N.V. Bull General Electric te Brussel. Voor de nederlandssprekenden zal zulks doorgaan op 25 juni e.k. te 16.15 u. Alle belangstellenden worden daarop hartelijk uitgenodigd.

Het komt ons voor dat het Verbond van Belgische Advokaten door de oprichting van deze commissies een lofwaardige en welgemeende inspanning wil leveren voor de verbetering en aanpassing van het beroep van advocaat. Laten wij hopen dat het ditmaal niet bij woorden zal blijven en dat de resultaten en bevindingen van deze commissies niet zullen worden opgeborgen in de welbekende lade, zoals in het verleden reeds zo dikwijls het geval is geweest.

Het weze tenslotte nog opgemerkt dat tijdens de vergaderingen, waarvan hierboven verslag wordt uitgebracht, slechts sporadisch de Nederlandse taal werd gehoord. Daarover ondervraagd verklaarde Mr. de Suray dat het Verbond van Belgische Advokaten niet beter vraagt dan dat een groter aantal nederlandssprekende advocaten hun belangstelling zouden tonen voor haar werkzaamheden, belangstelling welke echter tot heden jammer genoeg is uitgebleven, ondanks herhaalde uitnodigingen gericht tot de Vlaamse balies van het land. Hij verzocht ons langs deze weg nogmaals een oproep te richten tot alle Nederlandssprekende advocaten van het land opdat zij daadwerkelijk zouden medewerken aan de activiteiten van het Verbond opdat ook op het stuk van het taalevenwicht het Verbond zich zou kunnen aanpassen aan een niet te stuiten evolutie.

Mr. Piet Theuwissen.

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Voordracht van Prof. A. Vlerick.

In de prachtige salons van het Huis Osterrieth hield Prof. A. Vlerick, Minister-Staatssecretaris van Streekeconomie, op uitnodiging van de Vlaamse Conferentie te Antwerpen een belangrijke voordracht over « de Buitenlandse Investerings en de Amerikaanse uitdaging ».

De eminente spreker werd op een even eminente en bijzonder spirituele wijze ingeleid door de Voorzitter der Conferentie, Mr H. Segers, waarna het talrijk gehoor van confraters en magistraten gehoeid werd door de uiteenzetting van Prof. Vlerick, die aan de hand van cijfers en statistieken zijn voordracht begon met een vergelijkend overzicht der verwezenlijkingen en mogelijkheden der verschillende provinciën van ons land, meer bepaald van onze Vlaamse gewesten en hun ontwikkelingsmogelijkheden.

Prof. Vlerick weidde eveneens uit over de door de ons omringende landen gedane investeringen om dan voornamelijk te blijven stilstaan bij de werkwijze en opvattingen van de Amerikaanse zaken- en industriewereld.

Dit gedeelte van de uiteenzetting werd een interessante kennismaking met de methodes van de Amerikaanse industrie, die o.m. zeer veel belang hecht aan research en bovendien het uiterste vergt van haar kaderpersoneel. Vooral deze werkmethode stelde Prof. Vlerick tot voorbeeld van onze eigen industrieën, die aan research en opleiding veel te weinig belang hechten, met alle gevolgen vandien, die veelal de voornaamste oorzaak zijn van hun ondergang.

Toch bleef Minister Vlerick geloven in de bekwaamheid

en de werklust van onze Vlaamse bedrijfsleiding, die meer en meer overtuigd wordt van het belang van geschoold en efficiënt personeel.

De na deze voordracht door de Voorzitter en Mevrouw H. Segers aangeboden receptie in de salons « Het Gouden Palet » was al even efficiënt en grandioos, bovendien een binnenlandse investering, die elke Amerikaanse uitdaging ver achter zich liet.

Sluitingszitting Jonge Balie Den Haag

29 - 31 mei 1969

In de reeks openings- en sluitingszittingen van jonge balies, waaraan de voorzitter van een conferentie moet of mag deelnemen, neemt de sluitingszitting van de Jonge Balie bij de Hoge Raad der Nederlanden een afzonderlijke plaats in. Niet alleen is zij de laatste in de rij en betekent zij meteen meestal het einde van een presidium, doch bovendien wist zij in het kader van de week-endcontacten tussen jonge balies een eigen plaats te veroveren.

Dit jaar werd deze zitting op een bijzonder luisterrijke wijze georganiseerd en ging zij gepaard met een reeks andere festiviteiten, die aan het geheel een aantrekkelijk — of is het attractief? — karakter verleenden.

Deken en Mevrouw J. Th. Vermeulen boden reeds op de vooravond aan de vele binnen- en buitenlandse gasten een schitterende receptie aan in het statige herenhuis aan de Kneuterdijk, dat destijds toebehoorde aan één der groten van de Nederlandse stam, Johan de Witt. Nadien waren de buitenlandse confraters te gast bij leden van de Haagsche balie.

De sluitingszitting van vrijdag 30 mei ging door in de zaal van de Hoge Raad. Nadat de voorzitter, Mr. A.H.F. Ingen Housz, de vele gasten, w.o. de Belgische ambassadeur, en vnl. de vele buitenlandse confraters uit België (Antwerpen, Brugge, Brussel, Charleroi, Gent en Luik), Luxemburg, Frankrijk, Engeland, Italië en Zwitserland had verwelkomd, werden de traditionele lezingen gehouden.

De eerste lezing van Mr. B. Sluyters over de historische achtergronden van de Israëlitische-Arabische conflictsituatie werd in een voortreffelijk Engels voorgebracht. Dit was niet alleen inhoudelijk en taalkundig een verrassing, doch meteen een afwijking van de traditionele formule van de franstalige uiteenzetting ten behoeve van de vreemde gasten. Hoewel Vlamingen misschien niet altijd objectief zijn bij de beoordeling van taalverhoudingen, mag deze inzet van een nieuwe traditie zonder voorbehoud worden toegejuicht. De taalstrijd in eigen land heeft ons geleerd eerbied op te brengen voor onze taal, maar ook voor die van onze franstalige landgenoten. Het is precies deze eerbied voor de Franse taal, die in het Noorden, waar zij niet als tweede taal — zeker niet bij de jongere generatie — kan doorgaan, begrijpelijkerwijze cnvoldoende wordt beheerst, die voor ons de keuze van de Engelse taal als zelfsprekend maakt. Dat sommige aanwezigen hieraan een politieke betekenis in het kader van de Euromarkt wilden toekennen, lijkt wel een verzochte interpretatie.

Na de bijzonder gedocumenteerde uiteenzetting van Mr. Sluyters volgde een Nederlandstalige lezing van Mr. H.P. Utermark over een Amerikaans erfenisgeschied met vele onverwachte wendingen en pittige incidenten.

In het nieuwe congresgebouw, dat wellicht beter geschikt is voor partijcongressen dan voor gezelligheidsver-

enigingen, volgden dan 's avonds een koud buffet, en nadien een stijlvol Cabaret en een geanimeerd bal. Op zaterdag werd deze reeks festiviteiten besloten met een geslaagde auto-rallye.

Het is niet zonder weemoed dat afscheid werd genomen van de Haagsche balie, omdat dit meteen het einde betekende van een reeks memorabele week-ends tijdens dewelke de vriendenkring aanzienlijk mocht uitgebreid worden of oude vriendschapsbanden nader mochten toegesmeerd worden. Haec olim meminisse juvabit.

M. S.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Notarissen : jg. 1969 - nr. 5 :

Amerijckx Chr. Opdecien op de personenbelasting en op de belasting der niet-verblijfhouders : natuurlijke personen.

Nederlands juristenblad : jg. 1969 - nr. 22 :

Lemaire W.L.G., Volledig eenvormig internationaal kooprecht of niet? — Moons J.M.A.V., Het opportuniteitsbeginsel. Enige notities over zijn inhoud en omvang II (slot). — Voorontwerp Herziening Politiewet. — Polak J.M., Conferentie « Bestuur in agglomeraties ».

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie : jg. 1969 - nr. 5043 :

Vreeswijk J.A., De fiduciaire rechtsoverdracht vergeleken met de regeling van het bewind en het bezitloos pandrecht in het Ontwerp-Meijers. Met een naschrift, getiteld « Over grote leugens », van prof. Drion H.

Advocatenblad : jg. 1969 - nr. 5 :

Hannivoort J.A., In memoriam mr. W. Hugenholtz. — de Savorin A.F., De techniek van de winstdeling. — Hollander J., Fiscaal Bulletin III. — Brandbergen J.R., Omslagstelsel bij pensioenvoorziening. — Perridon B., Concreet voorstel tot pensionering van advocaten. — Droesen H.W.J., Van Barcelona naar Beirut.

Sociaal Economische Wetgeving : jg. 1969 - nr. 3 :

Mok M.R., Het Nederlands Kartelbeleid.

Arbitrale Rechtspraak : jg. 1969 - nr. 572 :

Fransen van de Putte A.S., Arbitrale Rechtspraak 50 jaar. — Zonderland P., Open appel in plaats van marginale toetsingen.

Journal des Tribunaux : jg. 1969 - nr. 4662 :

Lepaffe J., L'arrêt de Strasbourg du 23 juillet 1968.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie : jg. 1969 - nr. 7 :

Meert-Vande Put R., Psychothérapie et art de guérir. — Du Jardin J., La personne lésée en procédure pénale. — Selling Th., La peine de mort aux États-Unis.

Revue de Droit Intellectuel : jg. 1969 - nr. 4-5 :

Ionasco A. et Muresan M., Les principes fondamentaux de la réglementation des marques en Roumanie.

Recueil Dalloz Sirey (Parijs) : jg. 1969 - nr. 21 :

Ahanhanzo Glélé M., Le sursis à exécution d'une décision administrative négative.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"